

**Západočeská univerzita v Plzni**

**Fakulta filozofická**

**Bakalářská práce**

**Alžběta Báhory – mýtus a realita**

**Kateřina Nosková**

Plzeň 2018

**Západočeská univerzita v Plzni**

**Fakulta filozofická**

Katedra historických věd

**Studijní program Historické vědy**

**Studijní obor Obecné dějiny**

**Bakalářská práce**

**Alžběta Balthory – mýtus a realita**

**Kateřina Nosková**

*Vedoucí práce:*

PhDr. Roman Kodet, PhD.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2018

Ráda bych touto cestou poděkovala PhDr. Romanu Kodetovi, PhD., za vstřícný přístup, ochotu a trpělivost, za odborné vedení a cenné připomínky, jež výrazně přispěly k vypracování této bakalářské práce.

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

*Plzeň, duben 2018* .....

## Obsah

Úvod .....	1
1 Rod Báhory .....	5
2 Život a kauza Alžběty Báhoryové .....	9
2. 1 Zrození hraběnky z Čachtic.....	9
2. 2 Alžběta a oddaní sluhové .....	12
2. 3 Juraj Thurzo .....	15
2. 4 Vyšetřování a první výpovědi.....	17
2.5 Intervence na Čachtický hrad a Bytčanský soud .....	21
3 Mýty a spekulace .....	29
3. 1 Krvavá hraběnka.....	29
3. 2 Čachtická paní Joža Nižnánského .....	32
3. 3 Sadismus a právní zodpovědnost .....	35
4 Jiný úhel pohledu .....	37
4. 1 Alžběta jako obět'?	37
4. 2 Juraj Jakubisko – Bathory .....	40
Závěr.....	45
Bibliografie.....	48
Vydané prameny .....	48
Literatura .....	48
Film.....	49
Resumé .....	50

## Úvod

Alžběta Báthoryová (Erzsébet Báthory), pověstná Čachtická paní, je dodnes mnohými autory pokládána za největší vražedkyni v dějinách lidstva. Hraběnce žijící na přelomu 16. a 17. století, pocházející z velmi významného uherského rodu, historické prameny v některých případech připisují až 650 vražd. Jejimi oběťmi měly být převážně mladé dívky a ženy. Podle pověstí, formujících se celá čtyři staletí, byla jejím motivem pro zabíjení především touha po krvi mladých panen. Koupelím v této životadárné tekutině připisovala blahodárné účinky, které měly zapříčinit trvalou krásu a věčné mládí. Jen na málokterou historickou osobnost se pohlíží tak rozporuplně, jako právě na Alžbětu Báthoryovou. Již jen z důvodu mnoha nejasností spjatých s její osobou se tato temná postava uherských dějin doposud stává námětem pro mnohé autory, romanopisce či režiséry. A v neposlední řadě také pro historiky, jež se doposavad prou nad skutečnou podstatou dění, které vyvrcholilo koncem roku 1610 na čachtickém panství.

Cílem této bakalářské práce je pokusit se, co možná nejpřesněji, shrnout základní a zásadní události týkající se života Alžběty Báthoryové a jejich činů, kolem kterých ovšem zůstává velké množství otázek. Především, nakolik je možné přiklonit se k převážně prezentovanému stanovisku, které pohlíží na Alžbětu jakožto na psychicky narušenou ženu a jednu z nejkřutějších osobností všech dob. Z důvodu již zmíněných nesrovnalostí a rozporů se práce toliko nesoustřeďuje na podrobný průběh historických událostí. Spíše je psána formou hypotézy, která se snaží na celou kauzu pohlížet i z jiného hlediska. Zároveň se zaměřuje na legendu, díky níž se Alžběta Báthoryová stala „zrůdou“ dychtící po krvi.

Zmíněnému cíli je uzpůsobeno i členění jednotlivých částí práce. První kapitola se věnuje základnímu seznámení se s rodem Báthory. Je vyzdviženo a blíže představeno několik konkrétních zástupců, kteří se, byť někdy záporně, vzhledem ke svým negativním charakterovým vlastnostem, zapsali do dějin. Role těchto osob jsou zasazeny do širšího historického kontextu. Druhá, zároveň nejobjasnější kapitola převážně pojednává, jak už z jejího názvu vyplývá (*Život a kauza Alžběty Báthoryové*) o životě samotné hraběnky. Při zpracování této části textu je pro lepší přehlednost postupováno chronologicky. Zprvu je čtenář obeznámen s průběhem Alžbětina mládí. To úzce souviselo s jiným významným uherským rodem, ze kterého pocházel Alžbětin budoucí manžel, bojovník proti osmanským Turkům, František (Ferenc) Nádasdy. Stručně je vylíčen následný vývoj jejich společného soužití, které ukončila až Františkova smrt roku 1604. Následuje

podkapitola, věnující se nejbližším osobám z Alžbětina okolí, které se později staly nejen klíčovými svědky, ale zároveň vedlejšími viníky v celé kauze. Dále nesmí být opomenuta postava uherského palatina Juraje Thurza, s důrazem na jeho kariéru, a především vztah k rodině Alžběty Bátoriové. Není pochyb o tom, že právě tento šlechtic měl velmi značný vliv na budoucí průběh Alžbětina života, který je podrobněji vylíčen v posledních dvou podkapitolách.

První z nich se zaměřuje na počátek vyšetřování, konkrétně na důvody, jež se staly stimulem pro zahájení a snahu o konečné vyřešení celé kauzy. Jsou uvedeny některé názorné výpovědi svědků, převážně ty, které mohly vnést do případu trochu světla. Sled událostí, které se následně v blízké době odehrály, počínaje neočekávanou návštěvou Alžběty v Čachticích a přistižením ji „in flagranti“, měl zásadní dopad na pověst jak hraběnky Bátoriové, tak i palatina Juraje Thurza. V poslední části této kapitoly je popsán průběh zatčení viníků, a následující postup. V případě Alžběty tedy uvěznění na vlastním hradě, v případě spolupachatelů bytčanský soud, u kterého byli podrobeni důkladnému výslechu, a následně je neminul zasloužený trest. Třetí hlavní kapitola se odvrací od skutečných dějin, a zaměřuje se na legendy. Z počátku je objasněno, či vinnou se Alžběta Bátoriová vlastně stala krvelačnou hraběnkou, a také je na místě snaha o reflexi mýtů, které se vytvářely v rozbourané fantazii autorů a objevovaly se na stránkách odborných i populárních děl v mnoha zemích. Poté je v základních rysech popsán děj a postavy románu Joža Nižnánského, snad nejznámějšího beletristického zpracování o Čachtické paní. Poslední podkapitola této části textu nese název „*Sadismus a právní zodpovědnost*“. Právě Alžbětin zdravotní a psychický stav je jedna z kontroverzí, na které se odborníci nemohou dodnes shodnout. Poslední stěžejní kapitola, která by dle autorčina názoru neměla chybět v žádném díle o této osobě, vnímá daný problém v protikladném pojetí. Byla Alžběta skutečně vražedkyně nebo se stala pouze obětí rozsáhlého spiknutí, založeného na mocenském a politickém boji mezi nejvyšší uherskou šlechtou? Pokud je vše tak, jak bylo vylíčeno v první kapitole, proč nebyla nakonec potrestána tak, jak nařizovaly tehdejší právní normy? Po dlouhá staletí byla její vina téměř nezpochybnitelná. Postupem času se ale začaly vynořovat „důkazy“ o Alžbětině nevině. Cílem této práce nemá být odpověď na zmíněné otázky, jelikož tou hlavní stále zůstává, zda je vůbec možné po takové době zjistit pravdu. Druhá část poslední kapitoly, zároveň závěrečná pasáž celé práce je zaměřena na posouzení Alžbětina příběhu očima slovenského režiséra Juraje Jakubiska. Jeho film *Bathory* vnesl do celého případu ještě více kontroverzí a otázek. Záměrem není popsat celý děj filmu, který objasňuje její životní

příběh na pozadí kruté doby, ale zaměřit se na konkrétní filmové scény, které se mohly Alžbětě stát osudnými nejen na filmovém plátně.

Práce se z velké části opírá o moderní zdroje z pera českých a slovenských historiků. Velmi významným dílem, založeným výhradně na archivních pramenech je studie Jozefa Kočiše *Alžběta Báthoryová a její oběti*.<sup>1</sup> Tento slovenský historik a archivář, který mimochodem vybudoval archiv v Bytči, kde se nachází podstatná část archiválií týkající se Alžběty Báthoryové, je považován za největšího znalce a odborníka zabývající se touto kauzou. V jeho knize se objevuje kritické zhodnocení pramenů a je třeba říci, že Kočiš nemá o vině Báthoryové sebemenší pochybnosti. Dalšími publikacemi, přínosnými pro tuto práci, které se zabývají přímo osobou Alžběty, jsou například *Čachtická pani, Ďábel s tváří anděla*<sup>2</sup> Tomáše Bednaříka, *Tajemství Čachtické bestie*<sup>3</sup> od Vladimíra Lišky, či *Hraběnka Dracula*<sup>4</sup> Tonyho Thorna. K pochopení širší problematiky daného období a pro utvoření obrazu historického vývoje nesměla chybět především tato díla: *Rudolf II. a jeho doba*<sup>5</sup> od Josefa Janáčka, a výbor z kronikářských zápisků Marka Bydžovského z Florentina *Svět za tři českých králů*.<sup>6</sup> Pro potřebnou orientaci v kruzích uherských šlechtických rodů autorka vycházela z obsáhlého díla od Jozefa Nováka *Rodové erby na Slovensku I, Kubínyho zbierka pečatí*.<sup>7</sup> Z důvodu nezbytného obeznámení se s geografickým umístěním panství a hradů byla využita kniha *Hrady, zámky a koštiele na Slovensku*<sup>8</sup> od Štefana Pisoně. Vzhledem ke struktuře celé práce bylo potřeba čerpat i z děl, které nepopisují fakta, nýbrž pověsti. Mezi ně se řadí například *Malebná cesta dolu Váhom*<sup>9</sup> od Alojze Mednyánského nebo kniha *The book of Werewolves*<sup>10</sup> od britské autorky Sabine Baring-Gouldové.

Nadmíru bohatým zdrojem informací je nepochybně *Zborník Oravského múzea*,<sup>11</sup> který vyšel roku 1996 k 380. výročí úmrtí Juraje Thurza. Součástí sborníku je mimo jiné článek o vzájemných vztazích Thurza a Alžběty Báthoryové od slovenské historičky Tünde Lengyelové, která je stejně jako Kočiš považována za předního odborníka

---

<sup>1</sup> KOČIŠ, Jozef, *Alžběta Báthoryová a její oběti*, Ostrava 2007.

<sup>2</sup> BEDNAŘÍK, Tomáš, *Čachtická pani, Ďábel s tváří anděla*, Praha 2006.

<sup>3</sup> LIŠKA, Vladimír, *Tajemství čachtické bestie*, Praha 2015.

<sup>4</sup> THORNE, Tony, *Hraběnka Dracula*, Bratislava 1998.

<sup>5</sup> JANÁČEK, Josef, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 1997.

<sup>6</sup> Z FLORENTINA, Bydžovský Marek, *Svět za tři českých králů*, Praha 1987.

<sup>7</sup> NOVÁK, Jozef, *Rodové erby na Slovensku I, Kubínyho zbierka pečatí*, Martin 1980.

<sup>8</sup> PISOŇ, Štefan, *Hrady, zámky a koštiele na Slovensku*, Martin 1983.

<sup>9</sup> MEDNYÁNŠKY, Alajos, *Malebná cesta dolu Váhom*, Bratislava 1981.

<sup>10</sup> BARING-GOULD, Sabine, *The book of Werewolves*, Whitefish 2007.

<sup>11</sup> *Zborník Oravského múzea*, Dolný Kubín, 1996.



zabývající se tímto tématem, ačkoli je jedním z hlavních autorů, kteří se snaží prokázat Alžbětinu nevinu. Její příspěvky a publikace byly použity především, nikoli však výhradně, v poslední kapitole této práce. Kategorií pramenů, která značně napomohla k vytvoření uceleného textu, se staly články. Celá řada příspěvků a odborných studií, kupříkladu od již zmíněného Jozefa Kočiše či Eugena Bidovského, vyšla na stránkách časopisu *Slovenská archivistika* v letech 1967–1992. Dalšími články, na jejichž základě bylo stavěno, jsou například *Čachtická pani* Jana Novotného (*Dějiny a současnost*),<sup>12</sup> či *The symbolic construction of the monstrous – The Elizabeth Bathory story*. Tento článek publikoval maďarský historik László Kürti v časopise *Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku*.<sup>13</sup> Autorka v menší míře vycházela i z mnoha dalších publikací.

---

<sup>12</sup> NOVOTNÝ, Jan, *Čachtická pani*. In: *Dějiny a současnost* 3, 1973.

<sup>13</sup> KÜRTI, László, *The symbolic construction of the monstrous – The Elizabeth Bathory story*. In: *Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku* 46, 2009, 1.

## 1 Rod Báthory

Jeden z nejvlivnějších a nejbohatších šlechtických rodů konce středověku a počátku novověku na území Uherska byli nepopíratelně Báthoryové. Rodina, jejíž bohatství a sláva zvyšovala převyšovaly poměry typické pro většinu tehdejších příslušníků vyšší šlechty. Předkové tohoto rodu dle znalců genealogie pocházeli ze Skandinávie a byli tedy germánského původu. V Uhrách se s největší pravděpodobností usadili někdy mezi lety 1038–1047.<sup>14</sup> Roku 1279 získali lokalitu Bátor (dnes Nyírbátor ve východní části Maďarska). Od té doby užívali představitelé rodu jméno Báthory. Jen o necelých 40 let později, konkrétně roku 1314, se rod rozdělil na dvě větve, somlyóovskou a ecsedskou. Z obou linií se rekrutovali vévodové, župani, zemští soudci a knížata. Především v Sedmihradsku patřili Báthoryové mezi nejvyšší představitele tamější politické scény. Početnější a zároveň významnější větví byla somlyóovská, ze které mimo jiné pocházela právě Alžběta Báthoryová.

Základ mocenského vzestupu a slávy dal Báthoryům Štěpán II. Báthory, Alžbětin dědeček, který měl jako jeden z hlavních generálů značný podíl na potlačení Dóžova selského povstání roku 1514.<sup>15</sup> Když se v roce 1516 stal uherským králem syn Vladislava Jagellonského, desetiletý Ludvík, vládu v Uhrách, kvůli jeho nízkému věku, řídili de facto představitelé nejmocnějších šlechtických rodů, jimiž tou dobou mimo Štěpána Báthoryho, byl také sedmihradský kníže Jan Zápolský. Štěpán se stal palatinem a Jan Zápolský měl ambice k ještě vyššímu cíli, dosáhnout na královský trůn. Zprvu hájil Štěpán Báthory práva krále Ludvíka Jagellonského, později ale se Zápolským uzavřel dohodu o jeho možném nastoupení na uherský trůn. Tou dobou uherské království čelilo turecké expanzi, což se plně projevilo roku 1526, kdy byl Ludvík nucen svolat zemskou hotovost. Bitva u Moháče, která proběhla 29. srpna tohoto roku, měla nejen pro královskou armádu fatální důsledky. Smrt Ludvíka Jagellonského znamenala uvolnění uherského trůnu, čehož chtěl využít právě Zápolský. Avšak podle Vídeňských smluv z roku 1515 uzavřených Vladislavem II. s Habsburky, měl nárok na uherskou korunu Ferdinand I. Habsburský. Ten vzdorokráli Zápolskému, podporovanému uherskými oddíly, vyhlásil válku. Štěpán II. Báthory si mohl vybrat, na kterou stranu se v tomto mocenském boji přikloní. Podpořil Ferdinanda a díky tomuto rozhodnutí zůstal ve funkci

---

<sup>14</sup> KOČIŠ, Jozef, *Alžběta Báthoryová a její oběti*, Ostrava 2007, s. 12.

<sup>15</sup> LIŠKA, Vladimír, *Tajemství čachtické bestie*, Praha 2015, s. 26.

uherského palatina až do své smrti roku 1535. Od krále získal významná rodová sídla, panství Děvín a Közseg.<sup>16</sup>

Roku 1546, po další válce s Turky trvající 5 let, bylo uzavřeno příměří, jež znamenalo počátek poklesu habsburského vlivu v Uhrách. Království bylo rozděleno na tři části. Sedmihradsko připadlo pod tureckou „ochranou“ Janu Zikmundovi Zápolskému, který byl synem Jana Zápolského. Ferdinand získal Horní Uhry, Chorvatsko a západní Uhry. Zbytek uherského království bylo připojeno k Osmanské říši. Po smrti Jana Zikmunda Zápolského roku 1571, byl zvolen novým sedmihradským knížetem Štěpán III. Báthory,<sup>17</sup> syn již zmíněného Štěpána II. Báthoryho, bratr Alžbětiny matky. Štěpánovou manželkou se stala Anna Jagellonská, sestra polského krále Zikmunda II. Augusta. Po Augustově smrti bylo třeba vyřešit otázku polského nástupnictví. Polští šlechtici si velice dobře střežili své stavovské výsady, právě toho využil Štěpán III., který ve snaze o získání polského trůnu poukazoval na absolutistické tendence habsburských panovníků a omezování stavovské svobody. Novým polským králem se stal Štěpán roku 1575.<sup>18</sup> Po svém zvolení předal sedmihradský knížecí stolec svému bratru, Kryštofovi. Za největší Štěpánovy vládnoucí úspěchy se považuje především zastavení výbojů ze strany ruského cara Ivana Hrozného, se kterým od roku 1579 vedl válku.<sup>19</sup> Dále také posunutí polských hranic daleko na Ukrajinu. Zemřel na silný epileptický záchvat roku 1586. Epilepsie se v této rodině vyskytovalo jako velmi častý jev, se kterým se potýkalo mnoho Báthoryů, pravděpodobně i sama Alžběta.

Všeobecně se předpokládá, že pro rod Báthory byly charakteristické extrémní povahové rysy, jako byly krutost, samolibost, zhýralost a sexuální zvrácenost. Když opomeneme postavu hraběnky Alžběty Báthoryové, nejvíce se tyto negativní vlastnosti projeví v osobě jejího bratrance, Zikmunda Báthoryho. Sedmihradský kníže, který se dostal k moci po smrti svého otce, již zmíněného Krištofa, je známý podobně jako jeho sestřenice spíše z beletrie, než z odborné literatury. Pravdou ale je, že díky jeho sňatku s kněžnou Marií Kristýnou Habsburskou, se Báthoryové dostali do příbuzenského vztahu s panovníkem.<sup>20</sup> Zikmund dal popravit bez důkazů velké množství lidí - nejen poddaných, ale dokonce i rodinných příslušníků. Kupříkladu uveďme jeho bratrance Baltazara

---

<sup>16</sup> BEDNAŘÍK, Tomáš, *Čachtická paní, Dábel s tváří anděla*, Praha 2006, s. 28.

<sup>17</sup> LIŠKA, s. 36.

<sup>18</sup> Z FLORENTINA, Bydžovský Marek, *Svět za tři českých králů*, Praha 1987, s. 188.

<sup>19</sup> Tamtéž.

<sup>20</sup> BEDNAŘÍK, s. 30.

Báthoryho, který byl roku 1594 na Zikmundův příkaz popraven společně s dalšími sedmihradskými šlechtici, obviněnými ze spiknutí. O Zikmundovi se tvrdí, že byl krvelačný, náladový a krutý. Některé zdroje uvádějí, že byl homosexuál, jiné zas, že trpěl impotencí, kvůli které také údajně zkrachovalo jeho manželství s Marií Kristýnou. Trvalo pouhých 5 let, než bylo se souhlasem papeže Klementa VIII., rozvedeno. Marie byla nucena uchýlit se do kláštera v Tyrolsku.

V roce Zikmundovy smrti, tedy 1613, zabili vlastní vojáci dalšího významného představitele tohoto rodu, Gabriela Báthoryho.<sup>21</sup> Pro svoji krutost a možnou sexuální zvrácenost si tento sedmihradský kníže vysloužil přezdívku Sedmihradský Nero. Po smrti jeho otce, Štěpána Báthoryho ze somlyóovské větve, se Gabrielovým poručníkem stal Alžbětín bratr Štěpán Báthory z Ecsedu, který svému svěřenci zanechal obrovský majetek. Za největšího nepřítele a protivníka Gabrielovi byl jeho nástupce, Gabriel Bethlen, který byl paradoxně po určitou dobu i jeho nejbližším rádcem. Podstatná část záznamů o životě Gabriela Báthoryho je známá především díky Bethlenovým kronikářům. Do jaké míry jsou tyto informace založeny na pravdě, již dnes nelze s jistotou prokázat. Nicméně o jeho krutosti, rozporuplnosti a nesnášenlivosti ze strany okolí svědčí už jen nápis na jeho epitafu „Princeps satyrorum“ (kníže satyrů).<sup>22</sup> Kromě velmi důvěrného vztahu se svou tetou, Alžbětou Báthoryovou, si byl Gabriel velmi blízký se svou mladší sestrou Annou, jejich vztah byl prý dokonce intimního rázu. Anna byla mimo jiné obviněna z čarodějnictví a z vraždy vlastního dítěte. Roku 1621 byla odsouzena k trestu smrti, Gabriel Bethlen jí ale udělil milost. Později se ukázalo, že obvinění byla účelově vykonstruována, s cílem získat Annin majetek.<sup>23</sup>

Negativně do dějin vstoupila také sestra Alžbětina otce, Klára Báthoryová. Byla čtyřikrát vdaná. Prokázáno je, že za pomoci svého milence, písaře Jana Betka, uskrtila svého druhého manžela Antona Lošoncziho, připoutaného těžkou chorobou na lůžko. Některé zdroje uvádějí, že svépomocí se zbavila i svého prvního manžela, to ale nebylo nikdy potvrzeno.<sup>24</sup> Klára možná sehrála i jednu z klíčových rolí v případě Alžběty Báthoryové. Alžběta vyhledávala společnost své oblíbené tety velmi často. Několik svědků později vypovědělo, že Alžbětě při svých krutých činech pomáhala jakási

---

<sup>21</sup> KOČIŠ, s. 14.

<sup>22</sup> Kníže satyrů, tj. mravně zvrhlých mužů.

<sup>23</sup> HORÁKOVÁ, Šárka, *Alžběta Báthoryová, oběť nebo vrah? Kniha k filmu Juraje Jakubiska Bathory*, Praha 2008, s. 76.

<sup>24</sup> KOČIŠ, s. 14.

šlechtična, převlečená za muže. Pokud tato osoba reálně existovala, je pravděpodobné, že jí byla právě Klára Báthoryová.

Ecsedská linie rodu vymřela po meči bratrem Alžběty Báthoryové, Štěpánem Báthorym, již roku 1605. Somyóovská o třicet let později. Všechny výše zmíněné negativní vlastnosti, které byly pravděpodobně doprovodným symptomem degenerace rodu,<sup>25</sup> jakoby se naplno promítly a vyvrcholily v osobě hraběnky Alžběty Báthoryové.

---

<sup>25</sup> Tamtéž, s. 12.

## 2 Život a kauza Alžběty Bátoriové

### 2.1 Zrození hraběnky z Čachtic

Alžběta Bátoriová se narodila jako nejstarší dcera Juraje Bátoriova z ecsedské linie, jenž byl už třetím manželem Alžbětiny matky, Anny Bátoriové z linie somlyóovské. Kromě bratra Štěpána, posledního představitele Ecsedské větve, měla Alžběta ještě dvě mladší sestry, Kláru a Sofii. Ani o jedné se nedochovalo mnoho informací. Je známé pouze to, že se provdaly za vážené šlechtice střední třídy a zemřely bezdětné.<sup>26</sup> Alžběta se narodila v Nyirbátoru a vyrůstala na ecsedském panství, ležícím v Szatmárské stolici, které Bátoriové měli v držení již od roku 1317. Byl to ohromný a honosný komplex paláců a pevností, stavěných v renesančním duchu. Již roku 1562, když byly Alžbětě pouhé dva roky, bylo v rámci sňatkové politiky předurčeno, že se stane manželkou syna tehdejšího palatina Tomáše Nádasdyho. V únoru 1570<sup>27</sup> uzavřeli Juraj a Anna Bátoriová smlouvu s Uršulou Kanizsayovou, vdovou po již zesnulém Tomáši Nádasdym, ve které se formálně zavázali příslibem ruky jejich dcery, tehdy čtrnáctiletému Františku Nádasdymu. Ve stejném roce bylo rozhodnuto, že Alžběta bude ze svého rodového sídla v Ecsedu, přestěhována na Sárvárské panství, v západní části země, kde se bude po boku své tchýně připravovat na to, stát se dobrou manželkou a představitelkou rodu Nádasdy. Většina zdrojů uvádí, že vztah Alžběty a Uršuly byl od začátku dost napjatý. Alžběta prý Uršulu dokonce nenáviděla a opovrhovala jí. Možná právě v tuhle dobu, se v Alžbětě začaly hromadit pocity, které po čase přerostly v nekontrolovatelné záchvaty vzteku a zlosti. Avšak například britský spisovatel Tony Thorne ve svém díle *Hraběnka Dracula*, uvádí, že Uršula Kánizsayová zemřela již roku 1571, a je dokonce možné, že se se svou budoucí snachou ani nikdy nesetkala.<sup>28</sup> Rozšířenější je ale verze, že Uršula zemřela až okolo roku 1575.

František II. Nádasdy se narodil v Sárváru, jako jediný potomek, tou dobou druhého nejmocnějšího muže Uherského království a jeho ženy Uršuly. Na rozdíl od přesného data narození Alžběty, které se nedochovalo, je za den Františkova narození považován 6. říjen 1555. Františkovi se od útlého dětství dostávalo dobrého vzdělání. Po absolvování školy v Sárváru, se mezi lety 1567–1570 zdržoval na císařském dvoře ve

---

<sup>26</sup> THORNE, Tony, *Hraběnka Dracula*, Bratislava 1998, s. 120.

<sup>27</sup> NOVÁK, Jozef, *Rodové erby na Slovensku 1, Kubínyho zbierka pečatí*, Martin 1980, s. 174.

<sup>28</sup> THORNE, s. 128.

Vídni. Tam se společně se svým vrstevníkem, Štěpánem Bočkajem,<sup>29</sup> který se měl později stát transylvánským knížetem, učil dobrým mravům a diplomacii. František se však rozhodl pro vojenskou kariéru. Uvádí se, že vynikal ohromnou tělesnou silou, díky které si ve spojení se svou prudkou a drsnou povahou, vysloužil od Turků přezdívku Černý Beg. Celý svůj dospělý život zasvětil válce proti Turkům. Nejprve plnil funkci královského podkoního, později byl jmenován kapitánem hornouherských vojsk.<sup>30</sup>

Předkové rodu Nádasdy pocházeli pravděpodobně z Anglie a usadili se v Zadunajsku, ještě za dob prvních Arpádovců<sup>31</sup> Významnou roli v uherských dějinách začali hrát v 15. století, kdy se rekrutují mezi nejvyšší šlechtu. Jejich původním panstvím byl Nádasd, a po roce 1530 také jihotransylvánský hrad Fogaras,<sup>32</sup> který náležel valašskému knížeti Vladu Ťepešovi, kterému se po nástupu na trůn dostalo titulu Dracula. Nádasdyové toto panství i hrad získali dědičně. Roku 1553 byli povýšeni do baronského stavu. K značnému rozšíření majetku došlo právě díky sňatku Tomáše Nádasdyho s Uršulou Kanizsayovou. Uršulino rodové sídlo se nacházelo na jihozápadě Uher blízko hranic s dnešním Chorvatskem a Slovinskem. Tímto manželstvím Tomáš obohatil svůj rod o rozsáhlá panství a statky, mezi které patřily Kanizsay, Kapuvár, Velike, Egervár, Léka (dnes Lockenhaus v Rakouku) a především Sárvár, který zůstal hlavním sídlem Nádasdyovců po tři generace. Uršula také vlastnila Beckovské panství, nacházející se v Pováží. Roku 1569 získala výměnou za Kanizsay od císaře Maxmiliána II. Habsburského Čachtice v západním Slovensku, které později František Nádasdy věnoval Alžbětě jako svatební dar. V Čachticích Nádasdyové vlastnili kromě hradu také zámek, nacházející se přímo v obci. Do jejich majetku spadal menší zámek v Piešťanech, a podobně jako většina zámožných rodů, měli své paláce také v Prešpurku a ve Vídni.

Svatba Alžběty Báthoryové a Františka Nádasdyho je datována k 8. květnu roku 1575.<sup>33</sup> Konala se na jednom z nejhonosnějších báthoryovských panství, jímž byl zámek Vranov, ležící ve Východoslovenské nížině na břehu řeky Toply. Bylo zvykem, že na svatbu tak významných aristokratů byl pozván i panovník. Císař Maxmilián II. Habsburský se však nemohl osobně zúčastnit a vyslal pouze svého zástupce. Jako svatební dar daroval novomanželům zlatou nádobu na víno a peněžitý obnos. Alžbětě

---

<sup>29</sup> Tamtéž, s. 125.

<sup>30</sup> BEDNAŘÍK, s. 55.

<sup>31</sup> KOČIŠ, s. 14.

<sup>32</sup> NOVÁK, s. 174.

<sup>33</sup> LENGYELOVÁ, Tünde, VÁRKONYI, Gábor, *Báthory: život a smrt*, Praha 2006, s. 270.

byly věnem předány některé báthoryovské statky, a to Ecsed, Vranov, Čičava, Füzér, Buják a Köszeg.<sup>34</sup> Alžbětíným novým domovem se ale již několik měsíců po svatbě stal malý zámeček, nedaleko kostela svatého Ladislava v Čachticích. Čachtické panství si Alžběta velmi oblíbila, byla zde neomezenou vládkyní a svojí vlastní paní. K čachtickému panství náležel i hrad, tyčící se na dolomitovém kopci nad obcí Višňová. Původně byl hrad postaven v první polovině 13. století a plnil především vojenskou funkci, k zabezpečení horní západní hranice Uherska.<sup>35</sup>

O manželství Alžběty a Františka, ačkoli trvalo celých 30 let, se nedochovalo mnoho informací. Podle většiny autorů z korespondence vyplývá, že Alžběta svého muže milovala a byla mu oddanou manželkou.<sup>36</sup> Dochovaly se Nadásdyho dopisy Františku Batthyányimu, jeho nejlepšímu příteli, ze kterých vyplývá, že ani Alžběta nebyla svému muži lhotejná. Pokud to bylo jen trochu možné, vyjížděli František a Alžběta na svá rozsáhlá panství, po celé zemi, František svou ženu doprovázel na plesy a slavnosti. Avšak neustávající boje s Turky a státnické povinnosti zaměstnávaly Františka čím dál tím více. Mezi lety 1591–1604, v době prakticky nepřetržitých bojů, vídala Alžběta svého manžela jen zřídka. V dobách Františkovy nepřítomnosti se Alžbětiny povinnosti rozrůstaly. Z dochovaných materiálů lze vyvodit, že si paní v plnění těchto nelehkých úkolů vedla velmi dobře. Starala se o své poddané, dohlížela na běžný chod domů a statků, stejně tak i na hospodářskou situaci. Najímala a propouštěla úředníky a řemeslníky. Po roce 1600 se postupně začal zhoršovat zdravotní stav jejího manžela, na němž se začínala podepisovat dlouholetá vojenská kariéra. Byl stále více a více upoutaný na lůžko a na Alžbětu přešla prakticky veškerá zpráva jeho majetků. K tomu všemu zastávala roli matky, tedy jejím prvořadým posláním, jak to u aristokratických žen v 17. století bývalo zvykem, byla výchova a péče o děti.<sup>37</sup> Františkův stav se radikálně zhoršil na konci roku 1603. Nepřemožitelný Černý Beg, na jehož vojenské schopnosti spoléhal panovník po celou dobu jeho dlouholeté oddané služby, jakožto po celou dobu trvání dlouhé turecké války, zemřel 4. ledna následujícího roku na svém Sárvárském zámku. Nebylo mu souzeno padnout tak, jak by si asi každý válečný a ctěný hrdina jeho úrovně přál, v zápalu boje při obraně své země. V tomto případě proti tolik obávaným Turkům.

---

<sup>34</sup> BEDNAŘÍK, s. 45.

<sup>35</sup> PISOŇ, Štefan, *Hrady, zámky a koštiele na Slovensku*, Martin 1983, s. 105.

<sup>36</sup> HORÁKOVÁ, s. 76.

<sup>37</sup> Tamtéž, s. 46.



Alžbětě a Františkovi se narodilo celkem pět dětí. První potomek byl počat až deset let po svatbě. Přesné údaje o tom, kdy se děti narodily, se nedochovaly. Prvorozené dcera byla Anna, narozená pravděpodobně roku 1585. V červnu 1604 se v Keresztúru provdala za Mikuláše (VI.) Zrínyie, který byl v příbuzenském poměru s budoucím palatinem Jurajem Thurzem. Neboť otec Mikuláše Zrínyie byl bratrem Kateřiny Zrínyové, matky Juraje Thurza.<sup>38</sup> Jako druhá se narodila Uršula, a to někdy v rozmezí let 1586–1593. Uršula však zemřela v dětském věku. Stejně jako její bratr Andrej, narozený o dva až tři roky později. Mezi nimi byla ještě dcera Kateřina, která se roku 1610 stala manželkou Juraje Drugetha z Humenného. Posledním potomkem byl očekávaný syn Pavel. Narodil se 1598. Jeho manželkou se stala roku 1620 Judita Révayová, s níž měl 3 syny: Juraje, Františka a Tomáše.<sup>39</sup> Sám Pavel zemřel v roce 1633, ve věku pouhých 35 let.

## 2. 2 Alžběta a oddaní sluhové

O tom, jak dlouho Alžběta Báthoryová vykonávala svoji vražednou činnost, se historikové přou. Jedna verze tvrdí, že s mučením a vražděním mladých děvčat začala až po smrti svého manžela, tedy roku 1604. Rozšířenější a pravděpodobnější teorie je však ta, že hraběnka se svému „koníčku“ oddávala již o mnoho let dříve a vykonávala ho celé jedno čtvrtstoletí. Konkrétně od roku 1585, když se jí narodilo první dítě. O jejím běsnění prý věděl i sám František Nádasdy a již za jeho života bylo toto téma veřejným tajemstvím. Jedno je ale jisté, Alžběta nebyla sama, kdo se v Čachticích, Beckově, Keresztúru, Sárváru, Léce, a na mnoha dalších místech podílel na hrůzostrašných a nelidských praktikách. Napomáhalo jí, nebo o tom minimálně vědělo a mlčelo, nemalé množství lidí. Nejdéle u hraběncina dvora setrvala Ilona Jó, vdova po Štefanu Nagyiovi ze Sárváru.<sup>40</sup> Ilona byla přijata do služby jako kojná a chůva Alžbětiných dětí, a to patrně již v době narození Anny. Uvádí se, že to byla žena silnější robustní postavy, které se všichni báli. Byla neobyčejně krutá, ctižádostivá a žárlivě si střežící svůj post hraběnciny blízké důvěrnice, starající se o celý chod domácnosti. Byla vždy připravena splnit jakékoliv přání své paní. Podobně tomu bylo i u Doroty Szentésové, neboli Dorkó, vdovy po Benediktu Szöcsovi,<sup>41</sup> pocházející také ze Sárváru. I ona byla mohutné postavy

---

<sup>38</sup> KOČIŠ, s. 20.

<sup>39</sup> Tamtéž.

<sup>40</sup> BEDNAŘÍK, s. 74.

<sup>41</sup> Tamtéž, s. 75.

a disponovala až nevídanou fyzickou silou. Znetvořený obličej a zkažené zuby jí pouze přidávaly na vzhledu, jenž ji pomáhal stavět do role kreatury, ze které šel strach.

Za vůbec nejkrutější osobu z Alžbětina okolí je jak historiky, tak romanopisci považována Anna Darvuliová ze Šaštína. Tato Darvulia, jak jí bylo přezdíváno, je v literatuře často označována jako čarodějnice a znalkyně okultních praktik, do kterých zasvěcovala samotnou Alžbětu. Právě ona jí dokázala přesvědčit, že zná lék na věčné mládí a krásu. A není proto divu, že měla na hraběnkou, posedlou svým vzhledem, velmi neblahý vliv. Ke dvoru byla přijata okolo roku 1594, pravděpodobně kvůli své znalosti v oblastech bylinkářství a léčitelství. Darvulia je stejně tak jako Alžběta opředena mnoha legendami, v nichž je považována za starou a odpudivou vědmu, která proslula výrobou různých lektvarů a omamných látek. Ovládala také hypnózu. Díky té byla jediná, kdo dokázal Alžbětu zbavit duševního utrpení a častých migrén.<sup>42</sup> Především ale měla Alžbětu inspirovat v rozvíjení a vymýšlení stále nových mučících metod. Po Darvuliině oslepnutí a následné smrti její místo nahradila Eržika Majorová z Myjavy. Podobně jako Anna Darvuliová měla podrobné znalosti o účincích všelijakých bylin. Připravovala léčebné odvary a koupele, po kterých mizely jizvy a popáleniny. Její služby vyhledávaly a využívaly vysoce postavené osobnosti z celého kraje. Legenda praví, že byla propojena se samotným ďáblem a právě ona navedla Alžbětu k tomu, že koupelemi v krvi mladých panen dosáhne věčného mládí a krásy. Eržika Majorová proslula především díky umění péct jedovaté „koláče“, kterými chtěla Alžběta údajně otrávit své největší nepřátele. Především palatina Juraje Thurza, dále Imricha Magyeryho, který byl poručník a vychovatel Pavla Nadásdyho, od smrti Františka. A také čachtického faráře Jana Ponického. Podle výpovědí obžalovaných a svědků při pozdějším procesu, se Alžběta pokusila otrávit i samotného císaře Matyáše II., když navštívil Čachtické panství.<sup>43</sup> Alžběta při sobě nosila pergamen, s jakousi zaříkávací formulí, jejímž opakováním měla být ochráněna od všeho zlého a naopak mělo být škozeno jejím nepřátelům. Autorkou zaříkávadla byla také Eržika Majorová. Podle pověsti byl text napsán inkoustem namíchaným z krve krtka, dudka a výtažku bolehlavu.<sup>44</sup>

Trio hraběnciných věrných služebnic doplňovala prادلena Katarína Benecká, manželka Jána Body. Do hraběnciných služeb byla najata někdy okolo roku 1600. Jejím úkolem bylo především odstraňovat stopy mučení a odklízet mrtvolu. Na rozdíl od svých

---

<sup>42</sup> LIŠKA, s. 69.

<sup>43</sup> Tamtéž, s. 74.

<sup>44</sup> BEDNAŘÍK, s. 128.

kolegyň byla ale Katarína, jak potvrdily i svědecké výpovědi, o dost méně angažovaná. Pokud nebyla nucena, mučení se nikdy dobrovolně neúčastnila. Dokonce dívkám pomáhala například tím, že jim nosila vodu nebo jídlo. Také jako jediná z nich, z výjimkou Darvúlie, která byla v době vyšetřování již mrtvá, unikla Katarína Benecká trestu smrti. Nesmíme opomenout ani postavu Jana Ujváryho, všeobecně známého pod přezdívkou Ficko. Traduje se, že byl jako nemluvně nalezen u cesty sedlákem, který ho, jak bylo zvykem, odevzdal svému pánovi Františku Nádasdymu. Ten jeho výchovou pověřil pastevce Ujváryho, po němž Ficko převzal své jméno.<sup>45</sup> Byl to hrbatý, kulhavý a pravděpodobně mentálně zaostalý kluk, proto od svých pěti let sloužil na zámku jako šašek a jeho úkolem bylo bavit společnost. To se ale změnilo, když Ficko vyrostl. Neustále zesměšňování a opovrhování na něm zanechalo následky. I přes svoji zakrslou postavu disponoval neobvyklou silou. Stal se nejoddanějším a zároveň nejobávanějším hraběnciným poskokem. Podílel se především na vykopávání tajných hrobů a pohřbívání zohavených těl.

Je důležité zodpovědět otázku, kdo vlastně byly Alžbětiny oběti. Zprvu šlo o prosté dcery čachtických poddaných, které chodily do služby na hrad za úplatu. Avšak vzhledem k špatné pověsti, kterou si paní na svých panstvích po čase vybuodovala, nebylo jednoduché získávat stále nová děvčata, ochotné jít sloužit na místa, kde řádila „smrtící epidemie“. Najímání služek se tedy stalo obtížnější a muselo se zajíždět i do vzdálenějších oblastí Alžbětiných držav. Verbováním bylo pověřeno několik osob z Alžbětina okolí. Kromě Ilony Jó a Dorkó byla nejvíce aktivní Eržika Kardošová, žebračka a tulačka, která chodila od domu k domu a nešetřící sliby lanořila děvčata do služby.<sup>46</sup> Tou dobou byla práce u tak významné šlechtičny velmi lukrativní. Není proto divu, že rodiče často na ekonomicky výhodnou nabídku ve zlých časech radostně přikývli a s vidinou toho, že bude o jejich dcerku dobře postaráno, ji poslali do služby. Třebaže při pozdějším vyšetřování byla jména „naháněčů“ známá, nebyli nijak potrestáni. Verbování služek nebyl zločin, ačkoli je zřejmé, že byli obeznámeni s tím, že děvčata lákají na téměř jistou smrt. Ve službách Alžběty Bátoriové však mimo těchto prostých dívek, pobývaly také příslušnice uherské nižší šlechty. Převážně zemanské dcery, které byly součástí fraucimorů urozených uherských rodů a paní je k sobě přijímala jako dvorní dámy a

---

<sup>45</sup> LIŠKA, s. 73.

<sup>46</sup> BEDNAŘÍK, s. 106.

společnice<sup>47</sup> V takovéto službě se jim běžně dostávalo dobrého vychování, učily se dobrým mravům a nezřídka kdy si zde mohly nalézt i vhodného ženicha.

### 2. 3 Juraj Thurzo

Klíčovou postavu v případě Alžběty Báthoryové sehrál bezesporu hrabě Juraj Thurzo. Jeho rod pocházel z Betlanovců. Nejstarší předkové Thurzovců jsou doloženi v první čtvrtině 15. století jako příslušníci drobné šlechty z výsadní oblasti spišských kopiníků. Během jednoho století se dostali mezi nejpřednější magnátské rody, a to především díky dočasnému přechodu do měšťského stavu. Proniknutí do vlivných společenských kruhů jim umožnilo bohatství získané výnosným obchodem s kovy a důlnímu a hutnímu podnikání. Investováním do pozemkového vlastnictví se postupem času vrátili jako zeměpáni do původního šlechtického stavu.<sup>48</sup>

Juraj III. Thurzo, syn předsedy uherské královské komory Františka Thurza a Kateřiny Zrínyiové, se narodil 2. září 1567 na Litavském hradě.<sup>49</sup> Po čas svého mládí pobýval na vídeňském dvoře arciknížete Arnošta, jenž byl bratrem císaře Rudolfa II. Dostalo se mu tam dobrého vzdělání v oblasti vojenství a diplomacie. Po smrti matky se vrátil domů do Bytče, kde se ujal správy svých majetků. Bytčanský zámek byl od smrti Františka Thurza roku 1575 hlavním sídlem bytčansko-oravské větve Thurzovců po následujících padesát let.<sup>50</sup> Zejména v časech úřadu Juraja Thurza, působil na bytčanském panství také personál palatinské kanceláře, jenž tvořil vicepalatin, osobní tajemník, rádci a písaři.<sup>51</sup> Jurajovou první manželkou se stala roku 1585 Žofie Forgáčová, která ale po pěti letech zemřela. V únoru 1592 se Juraj oženil podruhé, tentokrát s dcerou tehdejšího vicepalatina, Alžbětou Czoborovou. Juraj Thurzo, který už od roku 1590 velel čtyřsetčlennému jízdnímu oddílu, se také zúčastnil, mimo jiné po boku Františka Nádasdyho, mnoha bojů proti Turkům v rámci tzv. Patnáctileté války. Za své vojenské úspěchy se stal roku 1602 na návrh arciknížete Matyáše vrchním velitelem v Nových Zámcích a kapitánem předdunajských vojsk.<sup>52</sup> Avšak již od roku 1598 byl rádcem císaře Rudolfa II. Navzdory tomu, že se Thurzo hlásil k evangelické víře, zůstal věrný

---

<sup>47</sup> LIŠKA, s. 80.

<sup>48</sup> SKLADANÝ, Marián, *Hospodársky vzostup Thurzovcov*. In: LENGYELOVÁ, Tünde (ed.), *Thurzovci a ich historický význam*, Bratislava 2012, s. 27.

<sup>49</sup> NOVÁK, s. 260.

<sup>50</sup> KOČIŠ, Jozef, *Juraj Thurzo a jeho korespondencia 1587–1616*. In: *Slovenská archivistika*, 25, 1990, 2, s. 65.

<sup>51</sup> KURUCÁROVÁ, Jana, *Thurzovci a Bytča*. In: *Zborník Oravského múzea*, 15, Dolný Kubín 1998, s. 35.

<sup>52</sup> NOVÁK, s. 261.

katolickému dvoru. Když se v roce 1608 vyhrotil spor císaře s jeho bratrem Matyášem, Juraj Thurzo se zúčastnil po boku Matyáše vojenské výpravy na Prahu, jejímž výsledkem bylo, že se Rudolf II vzdal ve prospěch svého bratra uherské koruny, zároveň také Horních a Dolních Rakous a Moravy.<sup>53</sup> Vrchol Thurzovy kariéry nastal v jeho dvaadvaceti letech, konkrétně 7. prosince 1602,<sup>54</sup> kdy byl po Matyášově korunovaci, zvolen uherským palatinem. Zároveň s jeho politickou mocí rostl i jeho hospodářský vliv. K jeho bytčanskému, litavskému a oravskému panství, přibýlo roku 1607 velmi výnosné panství tokajské, společně s hradem.<sup>55</sup>

Hodnost uherského palatina byla po panovníkovi druhou nejvyšší mocí v království. Jako první muž v zemi měl rozsáhlé politické, vojenské a soudní pravomoci. V justičních záležitostech byla jeho kompetence vyšší než zemského soudce a měl právo vynést hrdelní rozsudek i nad členy aristokracie, s výjimkou církevních hodnostářů.<sup>56</sup> Funkce palatina byla doživotní. V období vlády prvních Habsburků se stávalo, že palatinát nebyl vždy obsazen. Po Tomáši Nádasdym, který zastával úřad v letech 1555–1562, zůstalo toto křeslo prázdné téměř půl století. To se ale změnilo s nástupem tehdy ještě arciknížete Matyáše, na politickou scénu. Od roku 1600 měl na starosti uherské záležitosti, a když nastoupil o osm let později na uherský trůn, byl schválen zákon nařizující, že palatinát nesmí být neobsazen déle než jeden rok.<sup>57</sup> Juraj Thurzo jako palatin měl velkou autoritu, zastupoval panovníka i jako místopředseda. V těchto nelehkých časech, patřil Thurzo k těm hodnostářům a politikům, kterým nebyl lhostejný osud země. Na poměry doby byl velice vzdělaný a oplýval širokým rozhledem. Snažil se udržovat politickou rovnováhu ve svém kraji, svou pozornost do značné míry soustřeďoval na Sedmihradsko, konkrétně v dobách působnosti despotického knížete Gabriela Báthoryho. Thurzovo zásluhou se Báthory vzdal svých povstaleckých tendencí proti Sasům a katolíkům, a přestal chystat armádu proti císaři.<sup>58</sup> Pokud existuje něco, co je Thurzovi za

---

<sup>53</sup> JANÁČEK, Josef, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 1997, s. 436.

<sup>54</sup> KOČIŠ, Jozef, *Palatinát Juraje Thurza 1609–1616*. In: Slovenská archivistika, 27, 1992, 1, s. 86.

<sup>55</sup> LENGYELOVÁ, Tünde, *Hospodářské pomery na thurzovských panstvách na prelome 16. a 17. storčia*. In: LENGYELOVÁ, Tünde (ed.), *Thurzovci a ich historický význam*, Bratislava 2012, s. 134.; Tokaj se stala střediskem výroby a obchodu s vínem, na což se Thurzo značně zaměřoval.

<sup>56</sup> Konkrétní rozsah palatinových kompetencí vymezovaly tzv. palatinské zákonné články, které byly přijaty sněmem za Matyáše Korvína roku 1485 ve spojitosti s volbou Imricha Zápolského palatinem; BIDOVSKEJ, Eugen, *Orgány stredovekého súdництва v Uhorsku 1000 až 1526, I. část*. In: Slovenská archivistika, 8, 1973, 2, s. 103.

<sup>57</sup> MALÝ, Karel, SIVÁK, Florian, *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do r. 1918*, Jinočany 1993, s. 148.

<sup>58</sup> KOČIŠ, *Juraj Thurzo a jeho korespondencia*, s. 68.

doby jeho palatinátu vyčítáno a nad čím zůstávají viset otazníky, je to kauza Alžběty Báthoryové, kterou musel řešit pár měsíců po svém zvolení, v průběhu roku 1610. Připisuje se mu nedostatečné potrestání Báthoryové ve snaze zachránit rodové majetky pro její děti, a zároveň přílišná obrana stavovské prestiže.

## 2. 4 Vyšetřování a první výpovědi

Na základě striktního příkazu uděleného počátkem roku 1610 Matyášem II.,<sup>59</sup> se Juraj Thurzo ujal své úlohy, která spočívala v přezkoumání informací a stížností a měla vést k celkovému vyšetření deliktů, jichž se údajně dopouštěla Alžběta Báthoryová. Otázkou zůstává, proč se tento už dávno aktuální případ začal řešit až nyní. Značnou měrou k tomu přispěly poměry v zemi. Je známo, že císař Rudolf II. neměl o pořádek v uherské části své říše příliš velký zájem. K přehlížení zločinů mohl vést i zákon z roku 1514, který utužoval privilegia panstva nad jeho poddanými. Ti tímto rozhodnutím uherského sněmu ztratili podstatnou část svých dosavadních práv.<sup>60</sup> Díky tomu Báthoryová získala vhodné předpoklady pro vražednou činnost. Dále je možné, že kvůli absurditě činů, které na tehdejší poměry neměly obdoby, jim mnozí kompetentní hodnostáři nevěřili, a nepřikládali tedy těmto „povídáčkám“ příliš velký význam. Tomu nasvědčuje i fakt, že Alžběta Báthoryová se koncem listopadu 1607 osobně zúčastnila svatby Thurzovy dcery Judity.<sup>61</sup> Vztah Juraje Thurza k rodině Františka Nádasdyho byl pravděpodobně velmi vřelý. Mimo to, že se pravidelně setkávali v polních taženích, kde společně čelili turecké expanzi, Juraj Thurzo několikrát za Františkova života navštívil nadásdyovská sídla a pravidelně se setkávali u dvora. Alžběta Báthoryová vycházela dobře i s oběma Thurzovými manželkami. František Nádasdy těsně před svou smrtí napsal Thurzovi dopis, ve kterém ho žádal o ochranu své rodiny.<sup>62</sup> Nebyl však jediný, kdo byl pověřen tímto úkolem. Již koncem října roku 1603 adresoval Nádasdy list podobného znění Františkovi Batthyánymu, kde mu svěřuje svoji rodinu do péče.<sup>63</sup>

Ačkoli pokyn ke stíhání Báthoryové přišel přímo z královské kanceláře, není zřejmé, kdo Matyáše o jejích zločinech informoval. Nejčastěji je v této souvislosti

---

<sup>59</sup> KOČIŠ, *Alžběta Báthoryová*, s. 26.

<sup>60</sup> MAZÚR, Jozef, *Hospodárske a sociálne pomery na čachtickom panstve v 1. polovici 17. storčia*. In: Zborník Filozofickej fakulty UK, *Historica*, 21, 1970, s. 32.

<sup>61</sup> KOČIŠ, *Alžběta Báthoryová*, s. 24.; Podle výpovědi z Bytčanského soudu, mělo vinnou Báthoryové cestou z této svatby zemřít jedno děvče, které bylo nuceno stát v ledových vodách váhu.

<sup>62</sup> BEDNAŘÍK, s. 144.

<sup>63</sup> HORÁKOVÁ, s. 82.

uváděno jméno Imricha Magyeryho, jenž byl vychovatelem Pavla Nádasdyho, a zároveň správce sárvárského sídla.<sup>64</sup> Magyeri už dříve veřejně kritizoval její činy. Dalším, kdo mohl přispět k zahájení vyšetřování, byl čachtický kazatel a senior,<sup>65</sup> Ján Abrahamides Ponický. Důležitým autentickým svědectvím se stal jeho dopis ze dne 1. ledna 1611, adresovaný Eliáši Lánimu, superintendantovi pro Trenčínskou, Oravskou a Liptovskou župu. I přes to, že Ponický napsal dopis až po intervenci Juraje Thurza v Čachticích a uvěznění Báthoryové, není vyloučeno, že už předtím farář upozornil vlivné funkcionáře na aktuální místní dění. Je pravděpodobné, že také samotní obyvatelé Čachtic poslali stížnost do dvorské kanceláře, stejně tak jako před lety na Františka Nádasdyho.<sup>66</sup> Tentokrát však s cílem upozornit na činnost Alžběty Báthoryové.

Vyšetřování případu na králův popud nařídil palatin Juraj Thurzo dne 5. března 1610.<sup>67</sup> Tímto úkolem byl v župách Nitra, Trenčín a Tetkov, pověřen první notář Andrej z Keresztúru. V knížectvích Modon, Sopron, Vas, Győr, Zala a Veszprém vedl vyšetřování první notář Mojžiš Cziráky. Oba byli výkonnými členy prešpurského tabulárního soudu, kterému předsedal palatin.<sup>68</sup> Výsledky svědků měly především informativní charakter. Cílem bylo zjistit skutečný stav věcí okolo osoby Alžběty Báthoryové dříve, než bude rozhodnuto o dalším postupu. Andrejem z Keresztúru bylo v rozmezí od března do července 1610 vyslechnuto třicet čtyři svědků, pocházejících převážně z Nového Města nad Váhom (Vágújhely). Výpovědi byly zaznamenány v listině vydané 19. září 1610 v Prešpurku.<sup>69</sup> Tři novoměstští občané shodně uvedli, že hraběnka zabila dvě dívky, které byly následně pohřbeny bez obřadu v Kostolanech. Tuto informaci potvrdil údajně i tamní farář Michal Fábry.<sup>70</sup> V jiných výpovědích se objevují informace, že dvě děvčata z Liptova Báthoryovou byla zbičována a následně jim byla přivoděna smrt ponořením do ledových vod Váhu poblíž Strečna. Další svědkové uvedli, že dívky byly šlehány kopřivami, bičovány do krve nebo jiným způsobem mučeny a poté potápěny do

---

<sup>64</sup> LIŠKA, s. 133.

<sup>65</sup> V evangelických církvích duchovní stojící v čele vyššího duchovního obvodu, tzv. seniorátu, sestávajícího z několika sborů.

<sup>66</sup> Obyvatelé Čachtic poslali roku 1575 dvě stížnosti na Františka Nádasdyho, adresované císaři Maxmiliánovi II. Ten Nádasdymu přikázal, aby on a jeho úředníci přestali bezdůvodně pronásledovat své poddané. Nádasdy na to reagoval bezdůvodným uvězněním čachtického rychtáře a všech radních, s odůvodněním, že si na svém panství může dělat, co se mu zlíbí. O výsledku tohoto sporu se informace nedochovaly.

<sup>67</sup> LENGYELOVÁ, VÁRKONYI, s. 258.

<sup>68</sup> KOČIŠ, *Alžběta Báthoryová*, s. 29.

<sup>69</sup> Tamtéž, s. 30.

<sup>70</sup> BEDNAŘÍK, s. 149.

studené vody.<sup>71</sup> Obsahy výpovědí byly ve většině případů podobné nebo dokonce téměř totožné. Je nutno dodat, že většina vyslychaných uvedla jako zdroj svých informací jiného člověka, nebo o mučících praktikách a počtu obětí slyšeli od ostatních tamních obyvatel.<sup>72</sup>

V podobném duchu se nesly i výpovědi pořízené Mojžíšem Cziráky, zaznamenané v listině ze dne 27. října 1610.<sup>73</sup> V tomto kole šetření vypovídalo osmnáct občanů, převážně z řad personálu Sárvárského panství. Například Benedikt Bicsérdy, kastelán v Sárváru uvedl, že za jeho působení co by žalárníka, vynesli z tajné místnosti 175 mrtvých dívek a žen. Nevěděl, jakým způsobem zahynuly, však na některých obětech viděl rány od bití. Jeho zástupce Gregor Paisjárto vypověděl, že branou byly za zpěvu vynášeny rakve s mrtvými dívkami. O jejich smrti ale také nic bližšího nevěděl. Adam Zelesthey, radní z nedaleké obce slyšel, že Báthoryová zavraždila hrozným způsobem tři dcery místních poddaných. Když hraběnka cestovala z Escedu, na její rozkaz prý umučil kočí Petr dceru vysoce postavené osoby. Dívku poté pohřbili u polní cesty. Také vypověděl, že když se Báthoryová roku 1608 vracela z korunovace krále Matyáše, utýrala cestou do Kérezstúru děvče, které na následky mučení zemřelo.<sup>74</sup> Radní František Török pod přísahou oznámil, že cestou do Escedu Báthoryová umučila dvě děvčata, která poté tři dny nechala v cestovním voze, než je pohřbila na Branisku za Širokou. Ve Vranově paní nechala jedno děvče uškrtit. Na stejném zámku zavraždila mladou vdanou ženu z Prešpurku, kterou nutila, aby se oblékala jako děvče. Když žena odmítla s odůvodněním, že už má dítě, Alžběta se rozhněvala a přivázala jí na prsa poleno, která žena musela „kojit“. Poté jí Alžběta zavraždila. Svědek viděl, že Báthoryová měla ve svých komnatách dvě mrtvá děvčata se známkami mučení, která nechala v noci tajně pohřbít. Dále slyšel, že strkala děvčatům do genitálií rozpálené železo, nebo jim nechala svázat ruce tak pevně, až zmodraly a z prstů jim začala téct krev.<sup>75</sup> Baltazar Poky, druhý kastelán na zámku Sárvár, uvedl, že počet obětí je dvě stě až tři sta. Slyšel, že zemřely důsledkem mučení. Zeman František Bornemissza vypověděl, že Alžběta Báthoryová vyhrožovala místnímu kastelánovi Štefanu Magyarimu poté, co ji veřejně napomněl. Údajně dvě nedávno pochovaná děvčata zahynula na následky ukrutností, které jim

---

<sup>71</sup> LENGYELOVÁ, VÁRKONYI, s. 287.

<sup>72</sup> Tamtéž.

<sup>73</sup> KOČIŠ, *Alžběta Báthoryová*, s. 30.

<sup>74</sup> LENGYELOVÁ, VÁRKONYI, 288.

<sup>75</sup> KOČIŠ, *Alžběta Báthoryová*, s. 34.



hraběnka způsobila. Magyari chtěl otevřít hroby a vyzvednout těla, na kterých měly být patrné známky mučení. Svědek také viděl, když přišel do domu paní, že děvčata měla svázané ruce a visela zavěšená za vlasy na železném rámu okna.<sup>76</sup>

Tehdy už bylo více než zřejmé, že se Alžběta Báthoryová dopustila hrdelních zločinů. Z výpovědí vyplývá, že umučila i dívky šlechtického původu, za to jí hrozila nejen ztráta hlavy, ale také statků. Již po prvních výsleších bylo na místě, aby palatin Juraj Thurzo zaslal Báthoryové písemnou obsílku, tj. písemné pozvání před kompetentní prešpurský tabulární soud.<sup>77</sup> Nic takového se ale nestalo. Vzhledem k rozsahu a charakteru zločinů by verdikt soudu skončil pravděpodobně hrdelním rozsudkem a zároveň konfiskací veškerých statků a majetku. Thurzo se patrně rozhodl, že se pokusí případ vyřešit bez účasti soudních orgánů, pouze v rámci svých kompetencí. Co vedlo palatina k vyvinutí tak velké iniciativy na záchranu Alžběty Báthoryové před katem, není zřejmé. Podle všeho bylo Thurzovým cílem ochránit prestiž feudální elity, protože stejně jako on patřila Báthoryová k vyšší šlechtě. Mimo jiné mohly mít váhu i nepřímé rodinné vztahy, a v neposlední řadě nesmí být opomenut ani slib, kterým byl Juraj Thurzo zavázán vůči Františku Nádasdymu. Poté, co mu Nádasdy před smrtí svěřil svou rodinu do péče. Jedním z důvodů mohla být i Thurzova obava, že smrt Báthoryové by se mohl pokusit pomstít její synovec, sedmihradský kníže Gabriel Báthory.<sup>78</sup>

Juraj Thurzo za podpory tajemníka Juraje Závodského zosnoval plán, o kterém dne 7. června 1610 informoval na setkání v Szatmáрске župě oba zeťe Báthoryové, Mikuláše Zrínyiho a Juraje Drugetha.<sup>79</sup> Na schůzi bylo dohodnuto, že čachtická paní nebude předána prešpurskému tabulárnímu soudu, nýbrž bude internována na bezpečném místě, kde nebude dále moci páchat zločiny. Dalším, neméně důležitým bodem úmluvy byla záchrana rodinných statků.<sup>80</sup> Z tohoto důvodu bylo nutné přesvědčit Báthoryovou o sepsání testamentu ještě před jejím zatčením. Drugetha a Zrínyiho se protož vydali za tchýní do Keresztúru, kde zrovna pobývala. Na jejich žádost skutečně 3. září 1610 sepsala testament, na základě kterého byly její statky ještě v tentýž rok, za přítomnosti syny Pavla a dcer Anny a Kateřiny, rozděleny na tři stejné části.<sup>81</sup> Alžběta Báthoryová touto dobou

---

<sup>76</sup> Tamtéž, s. 35.

<sup>77</sup> Tamtéž, s. 37.

<sup>78</sup> Právě v téhle době byl Thurzo nucen řešit neustálé nepokoje vyvolávané ze strany Báthoryho prostřednictvím Hajduků, ve východních stolicích.

<sup>79</sup> BEDNAŘÍK, s. 156.

<sup>80</sup> Existence plánu vyplývá z dopisu Mikuláše Zrínye, napsaného dne 17. prosince 1610 Juraji Thurzovi. KOČÍŠ, *Alžběta Báthoryová*, s. 38.

<sup>81</sup> Tamtéž, s. 40.

už patrně od svých důvěrníků věděla, že palatinovi pronotáři vedou rozsáhlé vyšetřování. Právě z tohoto důvodu nejspíše uvažovala o cestě do Sedmihradska, kde by byla pod ochranou Gabriela Báthoryho. Tuto možnost útěku, která by pravděpodobně znamenala její záchranu, vzhledem k tuhým mrazům a sněhovým závějím promeškala.<sup>82</sup> Nepočítala s tím, že by v čase mezi Vánoce a Novým rokem mohla očekávat neohlášenou návštěvu palatina. To se jí stalo osudným.

## 2.5 Intervence na Čachtický hrad a Bytčanský soud

Juraj Thurzo se rozhodl vypravit do Čachtic trestnou družinu, v jejímž cele stanul sám. Cílem této cesty měla být neočekávaná prohlídka čachtického hradu a ověření zpráv a výpovědí o zločinném konání Alžběty Báthoryové. Po jeho boku se této akce účastnili oba zeťové Báthoryové a řada dalších vznešených pánů, nejvyšších zemských, župních a soudních úředníků.<sup>83</sup> Výpravu, která dne 27. prosince 1610 opustila přešpurské brány a vydala se Povážskou krajinou na sever, doprovázel početný vojenský ozbrojený oddíl. Do Čachtic dorazili 29. prosince ve večerních hodinách a přistihli Alžbětu Báthoryovou „při činu“. Juraj Thurzo následujícího dne poslal své choti Alžbětě Cobarové list, ve kterém ji stručně informoval o dění předchozího dne, mimo jiné psal: „*Když naši vyslaní lidé a služebnictvo přišli do zámku, našli tam mrtvou dívku, druhá kvůli mnoha ranám a mučení už umírala. Kromě toho seděla ještě jedna zraněná žena a další, které ta prokletá osoba nechávala pro jiné příležitosti, tam čekaly pevně spoutány.*“<sup>84</sup> Palatin se chopil iniciativy a po krátké poradě s představiteli soudů byla po jeho ústním výroku Alžběta Báthoryová uvrhnutá do věže čachtického hradu, kde měla do konce svého života zůstat izolovaná od okolního světa.<sup>85</sup> Ján Ujváry, Dorota Szentésová, Ilona Jó a Katarina Benecká byli 30. prosince v ranních hodinách posláni za doprovodu části palatinova vojska do Bytče. Tam měli být za své činy postaveni před zvláštní soud, podrobeni výslechu a pro výstrahu potrestáni co nejtvrdším způsobem.<sup>86</sup>

Posledního dne roku 1610, tedy pouhý den po uvěznění Báthoryové na čachtickém hradě, ji navštívil farář Ján Abrahamides Ponický, spolu s kazatelem Zachariášem z nedalekých Lešenic. Vedla je tam obava, že by Alžběta ze zoufalství mohla spáchat sebevraždu. Na základě této návštěvy napsal Ponický následujícího dne Eliášovi Lánimu

---

<sup>82</sup> Tamtéž, s. 41.

<sup>83</sup> NOVOTNÝ, Jan, *Čachtická paní*. In: Dějiny a současnost, 3, 1973, s. 17.

<sup>84</sup> KOČIŠ, *Alžběta Báthoryová*, s. 43.

<sup>85</sup> NOVOTNÝ, s. 17.

<sup>86</sup> Tamtéž.

dopis, ve kterém informoval superintendanta nejen o průběhu návštěvy. Žádal Lániho, aby za něj palatin intervenoval u Drugetha nebo dětí Báthoryové za předpokladu, že by se mu něco stalo. Tyto obavy pramenily z toho, že „Čachtická paní“ prý často posílala své lidi do kostela na výzvědy. I přesto, že její jméno nebylo při kázáních nikdy vysloveno, Písmo svaté obsahovalo mnoho podobností, které si hraběnka brala osobně. Alžběta faráře při jeho návštěvě předchozího dne obvinila z kázání, které údajně vedl proti ní. Byla přesvědčena o tom, že Ponický a Magyeri nesou odpovědnost za její uvěznění. Dle Ponického slov Alžběta Báthoryová páchala vraždy již za jeho předchůdce, Andreje Bertoniho, který působil v Čachticích mezi lety 1579–1602. Z dopisu je možno vyčíst údiv, ale zároveň radost nad neočekávaným odhalením těchto činů. Několik vět věnuje pisatel myjavské deputátenci Erže Majorové. Popisuje ji jako starou ženu, která se stala Alžbětinou rádkyní v oblasti čarodějnických a okultních praktik. Dále se zmiňuje o nevydařeném pokusu Báthoryové otrávit své nepřátele, při příležitosti jejich návštěvy v Čachticích předchozí Vánoce. Z důvodu existence tohoto dopisu, nechal palatin Eržu Majorovou dodatečně zatknout a převézt do Bytče. Byla obviněna z čarodějnictví a dne 24. ledna 1611 upálena.<sup>87</sup>

Zahájení soudního procesu s přísluhovači v Bytči<sup>88</sup> připadlo na 2. ledna. Rychlost, se kterou byl soud svolán, byla na feudální poměry neobvyklá. Vše nasvědčuje tomu, že termín svolání soudu i jeho složení byly připraveny dopředu a načasovány na ukončení zásahu v Čachticích.<sup>89</sup> Třebaže zde chyběl hlavní viník, Alžběta Báthoryová, obšírné vyslýchání obžalovaných a vypovídání svědků pokračovalo celé čtyři dny. Prokurátorem čtyřiadvacetičlenného soudního tribunálu byl jmenován palatinův tajemník, Juraj Závodský. Vedením výslechů byl pověřen Gašpar Bajáky, kastelán bytčanského zámku. Funkce zapisovatele byla určena Gašparu Kardošovi, správci bytčovského panství, a zprávu o výsledcích měl sestavit okresní hejtman Daniel Eördeogh.<sup>90</sup>

Postupně se začaly odhalovat otřesné podrobnosti o mučení a vraždění, páchaném po dlouhá léta Alžbětou Báthoryovou nejen v Čachticích a v Sárváru, ale i na Beckovském hradě, na zámcích Šaštíně, a Keresztúru, a také při občasných návštěvách

---

<sup>87</sup> KOČIŠ, *Alžběta Báthoryová*, s. 66.

<sup>88</sup> Bytča, jakožto sídelní město palatina, byla vybrána jako místo přelíčení nejspíše proto, aby celý proces vzbuzoval dojem, že je zcela v kompetenci a soudní pravomoci palatina.

<sup>89</sup> KOČIŠ, *Alžběta Báthoryová*, s. 49.

<sup>90</sup> BEDNAŘÍK, s. 172.

hraběnky ve Vídni. Obžalovaní v rámci údajně dobrovolného přiznání měli odpovídat na jedenáct dopředu připravených otázek:

1. Jak dlouho jsi byl(a) ve službách paní a jak jsi se dostal(a) na její dvůr?
2. Kolik děvčat a žen dala od té doby zavraždit?
3. Kdo byly její oběti a odkud pocházely?
4. Kdo byli ti, kteří obstarávali a lákali dívky a ženy na její dvůr?
5. Jakým způsobem a mučením dávala vraždit ty ubožáčky?
6. Kdo pomáhal při mučení a vraždění?
7. Kam pohřbívali mrtvoly, a kdo byli ti, co to vykonávali a jak?
8. Mučila a vraždila i ona sama (Báthoryová) a jak se při tom chovala?
9. V kterých prostorách dala mučit a vraždit nešťastnice v Čachticích, Sárváru, Keresztúru, Beckově a jinde?
10. Kdo byli ti, co viděli toto počínání paní nebo o něm věděli?
11. Kdy začala paní páchat tyto hrozné činy? <sup>91</sup>

Jako první byl výslechu podroben Ján Újváry (Ficko), který ve své výpovědi uvedl, že u Báthoryové sloužil více než deset let, za tu dobu údajně nechala zavraždit 37 děvčat a žen. Nevěděl však, odkud oběti pocházely. Pět z nich dala paní pohřbít do jámy, dvě do malé zahrady pod okapem. Další byly přeneseny do kostela v Lešenicích poté, co je Dórko na čachtickém hradě zabila. Ficko sám obstarával děvčata šestkrát. Vypověděl, že většinou přiváděly dívky Ilona Jó a Dorota Szentésová, i přesto, že nejkrutějšími způsoby mučila Darvulie, která později oslepla. Oběti pálila horkým železem na různých místech těla, následně je vyhnala na mráz a polévala ledovou vodou, dokud neumrzly. Báthoryová páchala zločiny již za života Františka Nádasdyho, věděl o tom například dvorník Benedikt Desö, ale i jiní.<sup>92</sup> Po ukončení Fickova výslechu byla přivedena Ilona Jó. Na otázky odpověděla, že ve službách Báthoryové, která páchala své činy už před jejím příchodem, pracovala jako chůva Alžbětiných dětí deset let. Nebyla si jistá, kolik bylo zabito děvčat, ale tvrdila, že více než padesát. Ani ona nevěděla, z jakých rodin všechny oběti pocházely, ale některá konkrétní jména uvedla. Nejčastěji mučila děvčata Darvulia a také sama hraběnka, a to i ve Vídni a Prešpurku. V Sárváru dala paní například vysvléci dívku donaha, potřít medem a přivázat ke stromu, aby jí ožíral hmyz. Když některou z obětí přemohly mdloby a padla k zemi, Alžběta jí mezi prsty zapálila

---

<sup>91</sup> KOČIŠ, *Alžběta Báthoryová*, s. 50.

<sup>92</sup> LENGYELOVÁ, VÁRKONYI, s. 198–200.

naolejovaný papír, to prý vzkřísilo i polomrtvého. Svědkyně sama pomáhala pouze z donucení. Kde všude byly mrtvoly pohřbívány, nevěděla. Ale Dorkó a Katarína prý odnesly pět mrtvol do obilné jámy. O tom, co se na panstvích dělo, vědělo mnoho členů zemského personálu.<sup>93</sup>

Jako třetí odpovídala na výše uvedené otázky Dorota Szentésová. Dle jejích slov žila u paní pět let, do služby ji nalákala Ilona Jó. Věděla o třiceti šesti děvečkách a vyšivačkách, které byly zabity. Nevěděla, odkud přesně pocházely, ale bylo to z několika měst. Jmenovala několik žen, které děvčata sháněly a přiváděly pro potřeby Alžběty. O ostatních věcech vypovídala jako předchozí svědkové, i ona páchala tyto činy pouze z donucení, Dodala, že paní propichovala obětem rty nebo prsty špendlíky. Když byla v dobré náladě, dokonce jim vyhryzávala maso z tváří nebo z ramenou.<sup>94</sup> Poslední obžalovanou byla Katarína Benecká. Prohlásila, že do služeb ji před deseti lety přivedla matka nynějšího Sárvárkého kazatele. Pracovala jako prادلena, oběti nepočítala, ale věděla, že jich bylo víc jak padesát. Nejvíce mučila Darvulie, po jejím oslepnutí, se v těchto praktikách dobře zaučily dvě předchozí svědkyně. Pokud Katarína odmítla dívky bít, sama byla poté na rozkaz Báthoryové nebo Ilony zbičována. Svědkyně uvedla příklad, kdy Alžběta s pomocí Doroty zabila najednou pět dívek, po tom, co jim několik dní nedaly nic napít ani najíst. Dorota jejich mrtvoly nastrokala pod postel. Když paní hned na to odjela do Sárváru, měla Katarína za úkol děvčata zakopat. Na to ale neměla sílu, a tak je s pomocí jiných dvou žen pohřbila v obilné jámě. Benecká ještě uvedla, že mrtvoly v jiných případech odnášely na hřbitov v Lešetících.<sup>95</sup>

Je zřejmé, že ve výpovědích hlavních přísluhovačů byla úmyslná lživá tvrzení. Evidentní byla snaha svádět zločiny na ostatní a působit před soudem jako oběť Alžbětiných příkazů. Všichni velice dobře věděli, kdo byly jejich oběti a z jakých rodin pocházely. Neshody se objevovaly i ve svědectví hovořících o počtu obětí, či o tom, jak dlouho dotyční působili ve službách Báthoryové. Například Ilona Jó uvedla, že byla kojnou a chůvou a Alžbětiných dětí. Musela být tedy u paní zaměstnaná o mnoho déle, než deset let, jak tvrdila. Příčinami lživých výpovědí byla pravděpodobně snaha o dosažení, co nejnižšího trestu a ztížení dalšího případného vyšetřování.

Hlavní přelíčení soudu se konalo v pondělí 7. ledna 1611. Prokurátor Juraj Závodský na základě údajně dobrovolného přiznání všech obviněných vznesl obžalobu

---

<sup>93</sup> Tamtéž, s. 200–202.

<sup>94</sup> Tamtéž, s. 202–203.

<sup>95</sup> Tamtéž, s. 203–204.

a žádal, co nejvyšší možný trest.<sup>96</sup> Soud toho dne vyslechl dalších třináct svědků. Devět z nich byli Čachtičtí obyvatelé, ostatní pocházeli ze Sárváru a Keresztúru. Je třeba se pozastavit u některých konkrétních výpovědí. Juraj Kubanovič z Čachtic pod přísahou uvedl, že nedávno, už po zadržení Báthoryové, viděl v zámku mrtvolu mladé zavražděné ženy. Když jí vynášeli, byly na těle oběti viditelné stopy po ranách a pálení. Tento fakt potvrdili i další svědkové z Čachtic.<sup>97</sup> Tomáš Zima, též z Čachtic, vypověděl, že od doby, kdy farář Ponický obviňoval z kazatelny paní z jejích zločinů, byly mrtvoly děvčat přenášeny z Čachtic do sousedních vesnic, a tam tajně pohřbívány. Ján Chrapman potvrdil výpověď předchozího svědka a dodal, že když se zeptal jistého děvčete, kterému se podařilo uprchnout ze zámku a zachránit se před smrtí, kdo jsou pomocníci paní, odpověděla, že mučení prováděla paní sama a ještě jí pomáhala jedna žena, převlečená do mužských šatů.<sup>98</sup>

Velmi závažnou výpověď učinila jistá Zuzana, pravděpodobně ze Sárváru. Ve službách Báthoryové byla tato dívka čtyři roky. Nic se jí nestalo údajně proto, že byla pod ochranou sárvárského kastelána Benedikta Bicsérdyho. Pod přísahou vypověděla o nemilosrdných činech, které Báthoryová prováděla služebným. Při mučení spolupracovaly především Ilona, Dorota a Anna. Katarína bila děvčata proti její vůli a tajně jim do vězení přinášela jídlo. Zuzana uvedla, že Jakub Szilvássy, provizor na panstvích Léka a Keresztúr, měl údajně najít v Alžbětině truhlici vlastnoručně psaný seznam zavražděných obětí, na kterém bylo 650 jmen. Tuto zprávu potvrdila i další svědkyně, Sára Baranayiová, a dodala, že za čtyři roky, co sloužila u Báthoryové, zahynulo více než osmdesát dívek.<sup>99</sup> Svědkyně Helena potvrdila nejen vraždění děvčat, ale také uvedla, že Báthoryová ovládala černou magii a míchání jedů. Prý se chystala otrávit panovníka, palatina a Magyeryho. Posledním svědkem vypovídajícím v tento den byla jistá Anna, která oznámila, že mezi oběťmi byla i její desetiletá dcera. Báthoryová nedovolila, aby se mohla podívat na dceřino mrtvé tělo.<sup>100</sup>

Po vyslechnutí svědků a opětovném potvrzení viny obžalovaných byl vynesena rozsudek využívající plně možností feudálního útrpného práva. Ján Ujváry byl vzhledem

---

<sup>96</sup> KOČIŠ, *Alžběta Báthoryová*, s. 54.

<sup>97</sup> BEDNAŘÍK, s. 184.

<sup>98</sup> Tato žena mohla být Dorota Szentéssová nebo Ilona Jó. Mohla to být ale také Alžbětina teta Klára Báthoryová. Některé zdroje uvádějí, že Alžbětu podporovala v sadistických praktikách, a dokonce i to, že spolu měly mít lesbický vztah, HERNÁNDEZ, Ana María, *Vampires and Vampiresses: A Reading of 62*. In: *Books Abroad*, 50, 1976, 3, s. 570–576.

<sup>99</sup> HORÁKOVÁ, s. 97.

<sup>100</sup> BEDNAŘÍK, s. 97.

k jeho mladému věku odsouzen ke stětí a následné upálení těla na hranici. Iloně Jó a Dorotě Szentésové měly být nejprve ucvaknuty železnými kleštěmi všechny prsty na ruku a poté měly být rovněž obě upáleny, ony však zaživa.<sup>101</sup> Katarína Benecká byla pro nedostatek důkazů a z důvodu některých výpovědí svědčících v její prospěch, odsouzena k vězení, ve kterém zůstala, dokud nevyšly její dobré úmysly průkazněji najevo. Ještě tentýž den byl katem vykonán ortel na bytčanském rynku.

Ačkoli u bytčanského soudu chyběl hlavní viník – Alžběta Báthoryová, která měla nést zodpovědnost nejen za svoje zločiny, ale i za ty, k nimž nutila své podřízené, její odsouzení k doživotnímu žaláři na čachtickém hradě bylo zakomponováno do obžaloby. Tento obratný krok měl zřejmě vyvolat dojem, že Báthoryová byla odsouzena spravedlivě. Netrvalo však dlouho a Juraj Thurzo obdržel dopis z panovníkovy kanceláře. Matyáš II. žádal zavedení nového soudního procesu proti Báthoryové. Výše trestu se mu zdála vzhledem ke spáchaným zločinům příliš nízká a nebyla v souladu s platnými právními normami.<sup>102</sup> Palatin toto panovníkovo stanovisko důvěrně sdělil zeťům Báthoryové i jejímu synovi Pavlovi Nádasdymu, kteří u něj intervenovali a společně s ním se snažili zabránit možnému otevření nového soudního procesu. Juraj Thurzo se v listině určené Matyášovi II snažil ospravedlnit své jednání, s cílem dosáhnout za každou cenu potvrzení svého výroku. Jeho vysvětlení však chyběla objektivní logika. I přes to, že byl po panovníkovi druhým nejvyšším soudcem v zemi, nebyl si údajně jistý, jaký trest by měl být vyměřen za masové vraždění. Dále uvedl, že s dosavadním trestem souhlasili i rodinní příslušníci Báthoryové. Tímto výrokem zpochybnil jak svoji vlastní kompetenci, tak i autoritu feudální justice.<sup>103</sup> Juraj Thurzo také uvedl, že o případném zisku, který by byl z této kauzy vytěžen pro korunu, podají zprávu hodnostáři prešpurské královské komory. Ti se k celé věci vyjádřili 31. března 1611 v dopise panovníkovi. Uvedli zde, že jelikož Báthoryová statky podědila již před svým zatčením a nevlastnila tedy nic, ani neužívala výnosy z žádného jiného majetku, koruna by z tohoto případu nic nevytěžila, ani za předpokladu, že by byla Báthoryová odsouzena. Dále autoři dopisu žádali panovníka, aby schválil trest doživotního žaláře uložený Jurajem Thurzem. A to i s ohledem na zásluhy jejího zesnulého manžela.<sup>104</sup>

---

<sup>101</sup> NOVOTNÝ, s. 17.

<sup>102</sup> KOČÍŠ, *Alžběta Báthoryová*, s. 57.

<sup>103</sup> Tamtéž, s. 62.

<sup>104</sup> Tamtéž, s. 62.

Dopis panovníka Matyáše II. datovaný v Praze 17. dubna 1611 byl odpovědí nejen palatinovi, ale současně odmítal udělit milost Báthoryové, o kterou žádali její zeťové a syn Pavel. Odůvodnil to tím, že milost může být udělena jen po vynesení právoplatného rozsudku kompetentním soudem, který v tomto případě chyběl.<sup>105</sup> Matyáš se zřetelem na zásluhy jejího manžela a prosby jejích rodinných příslušníků nakonec formálně schválil doživotní trest. Dodala však, že ho nepokládá za dostatečný už jen z důvodu, že se ze zneužívání šlechtických privilegií jakožto obrany před řádným soudem, může stát nebezpečný precedens. Z tohoto důvodu panovník ještě tehdy pokládal za nezbytné začít řádný soudní proces a po vynesení rozsudku rozhodnout o dalším konání.<sup>106</sup> Alžběta Báthoryová zůstala nadále ve svém vězení na čachtickém hradě.

Nová fakta o její činnosti, získaná svědectvím v rámci nové vlny vyšetřování, které nařídil Juraj Thurzo na jaře roku 1611 však neměla na její osud žádný další negativní vliv. Jelikož Thurzo nemohl ignorovat naléhání Matyáše II. o obnovení procesu, pověřil Andreje z Kérezstúru, aby vyslechl další svědky z oblastí Pováží, Kostolan, Čachtic, Vrbového a Beckova. Andrej z Keresztúru dne 26. července 1611 vydal dokument, v němž zaznamenal výpovědi 224 svědků.<sup>107</sup> Tato listina byla pouze dalším svědectvím o nelidských zločinech, jež se dopustila Alžběta Báthoryová. Zjistit skutečný počet Alžbětiných obětí stěžuje fakt, že mnohé z nich byly povražděny na cestách a pohřbeny na tajných místech po širokém okolí jejích panství.

Poslední dokument z vyšších míst, který se vztahuje na Alžbětu Báthoryovou je ze dne 16. ledna 1612. Matyáš II. pod tíhou nových výpovědí předal vídeňské komoře dispozici, že má být kvůli tolika zločinům přeci jen odsouzena k trestu smrti. Nic takového se ale nestalo a Báthoryová zůstala dále uvězněna na svém hradě. 31. července 1614 poměnila za přítomnosti dvou kanovníků ostříhomské kapituly svůj testament z 3. září 1610. Dodala, že panství Keresztúr odkazuje své dceři Kateřině, a jejímu manželovi Juraji Drugethovi za předpokladu, že se o ni budou ve vězení starat, aby netrpěla hladem a žízní.<sup>108</sup> Tři týdny na to, 21. srpna 1614, Alžběta Báthoryová ve věku čtyřiapadesáti let ve svém vězení zemřela. Říká se, že té noci se hodně modlila a zpívala.<sup>109</sup> Možná se v ní přeci jen před smrtí probudila lítost nad spáchanými zločiny. Pověst říká, že toho dne

---

<sup>105</sup> LENGYELOVÁ, Tünde, *Vzájomné vzťahy palatína Juraja Turzu a Alžbety Bátoriovej*. In: Zborník Oravského múzea, 15, Dolný Kubín 1998, s. 54.

<sup>106</sup> Tamtéž.

<sup>107</sup> BEDNAŘÍK, s. 206.

<sup>108</sup> KOČIŠ, *Alžběta Báthoryová*, s. 78.

<sup>109</sup> Píše se tak v dopisu Stanislava Thurza adresovanému Juraji Thurzovi, ze dne 25. srpna 1614.



řádila nad Povážskou krajinou mohutná bouře a že sám Lucifer přišel k pekelným branám přivítat novou duši.

Alžběta byla pohřbena až tři měsíce po její smrti, konkrétně 25. listopadu 1614. Těla šlechticů se uchovávala v podzemních kobkách na blocích ledu pokrytých slámou, až do doby, než byl připraven formální pohřeb.<sup>110</sup> Jako patronka místního protestanského kostela sv. Ladislava, a majitelka půdy, na které stál, měla plné právo na to, aby byla pochována právě tam. Podle oficiální vesnické kroniky sepsané o století později, se tak také stalo.<sup>111</sup> Jelikož se ostatky čachtické paní nikdy nenalezly, spekuluje se i o možnosti, že si církve nepřála, aby hraběnka, která se oddávala čarodějnickým praktikám a pošpinila si ruce krví tolika nevinných dívek, setrvala v Čachticích i po své smrti. Proto měla být údajně převezena na jiné místo. Existují teorie, že její tělo bylo převezeno buď do rodinné hrobky Nádasdyů na hrad Léka, nebo do hrobky rodu Báthory v Nyirbátoru. Údajně může být pohřbena i někde na severu Polska, či dokonce v Sedmihradsku.<sup>112</sup> Krypta farního kostela v Čachticích byla roku 1938 otevřená, avšak hrobka Alžběty Báthoryové se nenašla. A tak místo posledního odpočinku krvavé hraběnky zůstává stejně jako ona sama, záhadou.

---

<sup>110</sup> THORNE, s. 269.

<sup>111</sup> Tamtéž.

<sup>112</sup> BEDNAŘÍK, s. 247.

## 3 Mýty a spekulace

### 3. 1 Krvavá hraběnka

Traduje se, že hraběnčino krvelačné řádění mělo vcelku prostý počátek. Jedním z úkolů dvorních dam bylo česání jejich paní, která si na svém celkovém vzhledu velmi zakládala. Jednou se stalo, že služebná nedopatřením píchla paní hřebenem do hlavy, ta se prudce otočila a nešikovně děvče několikrát udeřila pěstí do tváře. Ve chvíli, kdy její krev potřísnila hraběnčinu kůži, pocítila Alžběta obrovskou úlevu. Mimo to si údajně všimla, že místo na její kůži, kam dostříkly kapky krve, byla nyní bleďší a pevnější. Jelikož krev měla mít blahodárné a omlazující účinky, na doporučení Majorové z Myjavy začala Alžběta využívat krvavé koupele.<sup>113</sup> Počet osob umučených v podzemí čachtického hradu začal narůstat do hrůzných rozměrů. Alžběta věřila, že „modrá krev“ urychlí omlazující proces a proto se převážnou většinou jejich obětí staly právě dívky ze šlechtických kruhů. Neodmyslitelnou součástí těchto krvavých orgií měla být pověstná železná panna. Nástroj, pomocí něhož se snadněji získávala krev z lidského těla. Panna měla podobu nahé ženské postavy. Podle tradiční rozšířené verze pověsti měla na krku náhrdelník z drahých kamenů, úkolem dívky bylo tento náhrdelník zapnout. Jakmile se ho však dotkla, spustil se smrtící mechanismus, jehož principem bylo, že panna zvedla paže a svojí oběť k sobě přitiskla a pevně objala. V tu chvíli se hrudník panny otevřel a vysunuly se z něj dlouhé ostré nože, které projely obětí skrz na skrz. Krev tryskající z dívek poté pomocí malého kanálku stékala do již připravené nádoby a poté byla přidávána do „léčebných“ koupelí. Právě takto, je to vylíčeno v bezesporu nejznámějším románovém zpracování o krvavé grófce, *Čachtická paní* slovenského autora Joža Nižnánského.

Podle dalších legend však nebyla železná panna jediným smrtícím nástrojem, jenž měl být v rozsáhlém čachtickém sklepení využíván. V hradní mučírně se nacházela velká kovová klec, uvnitř vybavena ostrými hroty, umístěných tak, že když se dívka v kleci zavřela, bodce se ze všech stran téměř dotýkaly nahého těla. Pomocí kladky byla klec i s obětí vytažena k nízkému klenutému stropu. Alžběta usedla na židli připravenou pod klecí. Ilona Jó a Dorota poté pomocí rozžhavených pohrabáčů začali uvězněnou pálit. Jak se snažila uhýbat, po celém těle jí zraňovaly ony ostré hroty. Při každém takovém nárazu

---

<sup>113</sup> KÜRTI, László, *The symbolic construction of the monstrous—The Elizabeth Bathory story*. In: Narodna umjetnost: hrvatski časopis za etnologiju i folkloristiku, 46, 2009, 1, s. 139.

z těla vytryskl proud krve, stékající dolů na hraběnku. Když oběť ve strašných bolestech upadla do bezvědomí a naposledy vydechla, byl povolán Ficko, který se měl těla zbavit. Některé oběti byly pohřbívány poblíž hradu nebo v místním kostele. Rakve s ostatky dívek se opravdu po staletí na těchto místech nacházely, ale jak přesně dívky zemřely, zůstává dodnes nezodpovězenou otázkou. Žádné historické zdroje nenasvědčují tomu, že by se hraběnka v panenské krvi reálně koupala, ani to, že by hlavním motivem vraždění a mučení byla právě touha po krvi. Pochybná existence železné panny v držení Alžběty a závěsné klece není také ničím potvrzená. Jedná se tedy pravděpodobně o pouhý mýtus. Avšak právě díky této pověsti se okolo Alžběty Báthoryové vytvořila legenda, která postupem času dostala křídla.

Alojz Mednyanský popsal v první polovině devatenáctého století Alžbětu slovy „*Bezcitná a ukrutná, neženského srdce, otrokyně divých náruživostí.*“<sup>114</sup> V jeho knize *Malebná cesta dolu Váhom* se praví, že „Báthoryčka“ trestala i ty nejmenší přestupky svých služebnic těmi nejkrutějšími a nejbolestivějšími způsoby. Celé hodiny se těšila při pohledu na ubohé děvečky, které pod záminkou dobře neodvedené práce byly s pomocí dvou starých služebnic a hrbatého netvora Ficka bity, bodány nůžtičkami a píchány špendlíky. Za chladných nocí byly provinilé na její příkaz polévány studenou vodou a přivazovány ke studni. Dalším oblíbeným způsobem trestu bylo přikládání rozpálené žehličky na nahé tělo, či obmotávání prstů nití namočené v oleji, která byla posléze zapálena. I tato pověst je inspirována představou, že paní začala panenskou krev využívat jako léčebný a omlazující prostředek, ke kterému se dlouhé roky předtím snažila dostat pomocí čar a kouzel, poté, co uhodila nebohou kadeřnici do obličeje. Ale jednou, konkrétně osudného roku 1611 jistý mládenec po dlouhém pátrání po své milé, našel její zohavené tělo. V žalu a touze po pomstě se vydal za palatinem Jurajem Thurzem sídlícím v Prešpurku. Thurzo aby se sám přesvědčil o pravdě tohoto tvrzení, vydal se osobně na cestu do Čachtic, kde i on sám našel jiné usmrcené děvče. Báthoryčku obvinil z vraždy více než tří set nevinných dívek a mladých žen a nechal jí zazdít na jejím vlastním hradě, kde po třech letech po dlouhém a úmorném trpění zemřela.<sup>115</sup> V této verzi Alžbětina příběhu není pochyb o tom, že je z velké části založena na reálném základě. Je však nutné k ní přistupovat s rezervou, tak jako ke každé jiné pověsti.

---

<sup>114</sup> MEDNYÁNZSKY, Alajos, *Malebná cesta dolu Váhom*, Bratislava 1981, s. 118.

<sup>115</sup> Tamtéž, s. 117–119.

Jedno z posledních podání pověsti o Čachtické paní zpracoval Ján Domasta ve sborníku *Povesti o hradoch*. Alžběta je zde vylíčena jako velkomožná paní, závidějící mládí a krásu svým služebným. Proto si jako své komorné našla ty nejohavnější ženy z okolí, jimiž jsou Ilona Jó a Dora Szentésová. Na jejich rady se koupe v heřmánkových odvarech a v mléce. Ale po očekávaných výsledcích ani stopy. Ve vzteku a s nadějí, že jedině muž může posoudit skutečné výsledky její proměny, si Alžběta pořídí šaška. Je jím shrbený a všelijak pokroucený chlapík s kulhavou chůzí. Jmenuje se Fridrich, ale toto vznešené jméno se nehodí k jeho vnějšímu vzhledu, a tak mu nikdo neřekne jinak než Ficko. Když Alžběta konečně nalezne krev jakožto omlazující prostředek, začnou z Čachtic i širokého okolí mizet mladé ženy. Jednou z nich je i jistá Zuzka, ale protože mezi místními už dávno kolují zvěsti o tom, co se na hradě děje, Zuzčin milý Matouš nelení a vydá se za místním farářem Abrahamidesem Poničanem. Ten zvěstem o krvavé hraběnce nevěří, ale pro klid ve městě se vydá na hrad. Informuje Alžbětu o tom, co se říká. Ta ho ve vzteku nechá zavřít do hradní kopky, kde se on sám stane nedopatřením svědkem krutého mučení. Když ho ráno Ficko z vězení propustí, farář se ihned vydá do Prešpurku za Jurajem Thurzem. Následujícího dne se sám Palatin za doprovodu syna a zete Báhoryové vydá na Čachtický hrad. Jeho kroky vedou do podzemí, k pověstné železné panně. Uvnitř ní se nachází mrtvá služka a mísa pod ní je plná krve, ve které se ovšem Alžběta už nevykoupe. Byla zadržena ve věži na svém vlastním hradě. Avšak ani po mnohá staletí, které uplynuly od její smrti, se v Čachticích údajně nepřestal zjevovat přízrak vyšňořené ženy bloudící po hradním návrší, anebo ženoucí se v ohnivém kočáře. Stejně častým úkazem se stali duchové umučených dívek, které někdy mlčky a jindy v pláči a bolestném sténání bloudily po nádvoří.<sup>116</sup>

O příběh Čachtické paní byl již v polovině 19. století zájem i mimo hranice střední Evropy. Například v Anglii autorka Sabine Baring-Gouldová v publikaci *The book of Werewolves*, krátce převyprávěla příběh o uherské šlechtice Elizabeth, která chce zůstat navždy krásná a mladá pro svého manžela. Hledá mnohé způsoby, jak toho dosáhnout. Stejně jako u většiny pověstí o Báhoryové, i tady je důraz na krvavé koupele, jejichž účinek Alžběta objevila po potrestání nešikovné služebné.<sup>117</sup>

Vůbec první, kdo se po více než jednom století, které uběhlo od smrti Čachtické paní, zmínil o jejím životě a vykreslil ji jako sadistickou vražedkyni se sklony ke

---

<sup>116</sup> DOMASTA, Ján, *Povesti o hradoch. 1. díl*, Martin 1991, s. 100–114.

<sup>117</sup> BARING-GOULD, Sabine, *The book of Werewolves*, Whitefish 2007, s. 62–63.

kanibalismu, byl ctihodný jezuita Ladislav Turóczi. V jeho stručném průvodci historií a zeměpisem Uher<sup>118</sup> je Alžběta popisována mimo jiné jako žena, která chtěla svoji oddanost ukázat manželovi Františku Nádasdymu tím, že konvertovala. Zřekla se své katolické víry a přešla k víře luteránské, kterou vyznával on. Pravda byla ale jiná. Alžběta se narodila jako kalvína, její manžel byl evangelík a děti byly taktéž pokřtěné jako evangelíci, nýbrž ona sama zůstala kalvínkou po celý svůj život.<sup>119</sup> Ani zde nechybí už známá příhoda o nešikovné kadeřnici, díky níž Alžběta objevila moc a účinky lidské krve. Kde získal Turóczi tyto informace zůstává dodnes záhadou. Kniha vyšla celkem třikrát, mimo prvního vydání ještě v letech 1744 a 1768. Avšak příběh o krvavé hraběnce z Čachtic se objevuje pouze v prvním z nich. Ale i to bylo dostačující, aby se touto vůbec první monografií o Alžbětině životě inspirovali další autoři, díky kterým se postupem času vytvořila legenda, na mnoha místech se překrývající a prolínající s realitou.

Pouze o několik let později, 1735–1742, byla sepsána jiná kniha, ve které byla při popisu Nitranské Župy Turócziho slova prakticky převyprávěna.<sup>120</sup> Rozsáhlé dílo renomovaného polyhistora Matěje Bela *Noticia*, se od prvního vydání považovalo za velmi seriózní a významné dílo, u kterého by nikdo nezpochyboval jeho význam a pravdivost informací v něm obsažených. Od poloviny 18. století proto nebyl důvod domnívat se, že by tato „fakta“ byla nepravdivá, ba dokonce, že by Alžběta Báthoryová mohla být nevinná.

### 3. 2 Čachtická paní Joža Nižnánského

Nepochybně nejvíce proslulým literárním příběhem o Alžbětě Báthoryové se stal román slovenského spisovatele, básníka a novináře Joža Nižnánského *Čachtická paní*. Prvního vydání se kniha dočkala roku 1932 a od té doby je považována za jedno ze základních děl romantické dobrodružné prózy. Jedná se o kombinaci historických faktů a fikce. Přestože kniha je z větší části výplodem autorovi fantazie, rámcově vymezuje základní události, které se staly osudnými hlavními hrdince.

Alžběta zde byla vylicena v typickém znění, zlá a krutá paní, která na svém hradě mučila a zabíjela děvčata, s pomocí jí oddaných a věrných služebnic, jimiž byly především Anna Darabulová, Ilona Jó a Dora Sentéšová. Staré ženy, které se v žádném případě nemohly vyrovnat kráse hraběnky, ale měly stále dost síly a schopností, aby byly

---

<sup>118</sup> *Ungaria suis cum compedio data*.

<sup>119</sup> HORÁKOVÁ, s. 27.

<sup>120</sup> BEL, Mathias, *Notitia Hungariaenovae historico-geographica*, Vídeň 1736, s. 253–255.

užitečné a splnily své paní každé přání. Fickovi, jakožto nejvěrnějšímu sluhovi Čachtické paní bylo v tomto příběhu vymezeno místo jedné z hlavních postav. Ficko byl popsán jako netvor s nadpřirozenou silou. Malý ošklivý mužík se zrzavými vlasy a zčernalými zuby. Levou nohu měl kratší než pravou, hrb na zádech a pro jeho vytrvalost, neúnavnost a pomstychtivost se ho obávají i nejsilnější muži z celého okolí. Svoji paní miluje a je ochotný udělat naprosto vše, jen když se mu dostane její pochvaly a uznání. Nechybí ani postava pradleny Katy Benecké a bylinkářky a mastičkářky Erži Majorové, které ve službě zůstávají pouze z důvodu výdělku peněz. Všechny tyto osoby ve službách Báthoryové opravdu přebývaly a jejich popis se v rámci možností shoduje s historickými fakty. Celý příběh se odehrává v relativně krátkém časovém úseku, a to od března 1610 do ledna 1611. I přesto jsou do tohoto specifického období, z důvodu zpestření příběhu, přenesené útržky z dění, odehrávající se před rokem 1610. Například posun svatby Judity Thurzové z roku 1607 do listopadu 1610.<sup>121</sup> Mimo jiné to, že Anna Darabulová byla v tomto období už mrtvá, Nižnánský jí nechal na živu až do roku 1610, kdy byla zavražděna Fickem, což je pouhá smyšlenka.

Příčin pro vraždění a mučení páchané Báthoryovou bylo v románu uvedeno hned několik. Mimo neustále opakovaného a hlavního důvodu, získávání životadárné a omlazující krve, to byla především Alžbětina výbušnost a přísnost, se kterou trestala každou služebnou, která do detailu nesplnila její úkol. Jelikož manželství s Františkem Nádasdym nebylo šťastné, Báthoryová si pomocí mučení, po kterém se vždy dostavoval pocit úlevy, vybíjela své city. Alžběta byla charakterizována jako žena, která často měnila své nálady. Obvyklé výbuchy zlosti, ve kterých naháněla strach, střídaly nekontrolovatelné záchvaty smíchu. Uměla dobře manipulovat s lidmi, přetvařovala se a vědoma si svého dobrého herectví často stavěla lidi do nepříjemných situací. Považovala se za všemocnou ženu, nestrpěla, když jí někdo nařizoval, co má dělat a jak má jednat. Jedinou osobou, kterou respektovala a dávala na její rady, byla Erža Majorová. Přes svoji krutost, dokázala být ale štedrá a odvděčit se lidem, kteří pro ni něco udělali. Alžběta po celé dětství toužila žít na císařském dvoře ve Vídni, její přání nebylo vyslyšeno a byla nuceně zasnoubena s Františkem Nádasdym. Poté byla pod dohledem své budoucí tchýně. Tou dobou se v ní nakupilo mnoho hněvu, zlosti a pomstychtivosti. Toužila po lásce a po člověku, který by ji miloval, cítila se osamocena a považovala svůj život za prázdný. Jedna z mála věcí, které ji naplňovaly, byly projížďky na milovaném koni

---

<sup>121</sup> NIŽNÁNSKÝ, Jožo, *Čachtická paní*, Praha 1991., s. 334.

Viharovi. Skutečnou láskou, jež Alžběta dokázala dávat najevo, byla láska mateřská. Ne však k jejím historicky doloženým dětem, které byly v celém příběhu zmiňovány jen okrajově, nýbrž k její nemanželské dceři Eržice Příborské. Alžběta vyvolávala svým chováním odpor i v Eržicině otci, jímž byl palatinův tajemník, Juraj Závodský. Své někdejší lásky k Alžbětě velice litoval a považoval ji za omyl.<sup>122</sup> Eržika se o tom, či je dcerou dozvídá až v samotném příběhu. Svoji matku miluje, zároveň však nenávidí.

Mezi důležité postavy, které se objevovaly jak v historii, tak v románu patřil farář Ponický. Charakterizovaný jako naivní člověk, který zpočátku báhorkám o krutosti hraběnky nevěří, avšak nakonec je přesvědčen o tom, že byl jeho názor mylný. Ačkoliv Ponickému v roce 1610 bylo ve skutečnosti okolo 35 let, zde byl charakterizovaný jako starší prošedivělý člověk. Nechyběl ani Juraj Thurzo, který měl však v celém příběhu pouze vedlejší roli, formálně zastupovat právo a spravedlnost.

Kniha je víceméně romantickým příběhem čtyř mladých dvojic – Andreje Drozda, vůdcem zbojníků, a Eržiky Příborské, Pavla Lederera a Barbory Repášové, Jana Kaliny a Maryši Šútovskej a Imricha Kenderessyho, dříve kapitána vojska ve službách Báthoryové, který se přidal ke zbojníkům a Magdaleny Kalinové. Všechny tyto postavy se zrodily v Nižnánského fantazii a bojují proti všudypřítomnému zlu, které představovala Alžběta Báthoryová a její lidé, především pak Ficko. Právě zbojníci, kteří představují zvláštní fenomén, se stali Alžbětiným hlavním protivníkem. Nedovolený vztah Andreje Drozda a Eržiky vnesl do celého vyprávění tradiční motiv zakázané lásky, která překoná všechna úskalí. V touze zastavit hraběnkino řádění, se ke zbojníkům postupem času přidali i farář Ponický a kastelán Mikuláš Lošonský. Nakonec proti ní však přeci jen musel zakročit sám palatin Juraj Thurzo. Na jejím zatčení a následném uvěznění měli ohromný podíl právě zbojníci a jejich pomocníci, kteří shromáždili důkazy usvědčující Báthoryovou. Byla chycena přímo při činu a uvrhuta do vězení, její přísluhovače nechal Thurzo popravit.

Autor do děje dokázal nenásilně zakomponovat historické dokumenty, které dodávají celému románu na autentičnosti a věrohodnosti. Jedná se například o protokol o výsleších obžalovaných svědků při bytčanském procesu. V knize se objevují, ač nepřesně, neúspěšné snahy o domnělý pokus Báthoryové otrávit palatina a jeho hosty při svatební hostině. Navzdory všem použitým navyklým klišé typických pro klasický triviální román,

---

<sup>122</sup> Eržika byla jen pouhou autorovou smyšlenkou, ačkoli i historické prameny mlhavě hovoří o tom, že by skutečná Alžběta Báthoryová porodila nemanželskou dceru, která byla utajována a dána na výchovu do jiné rodiny.

se *Čachtická paní* stala bestsellerem. K tomu rozhodně přispěl i fakt, že opěrné body románu tvoří skutečné události, které se odehrály počátkem 17. století v Čachticích.<sup>123</sup>

### 3. 3 Sadismus a právní zodpovědnost

O zdravotním stavu Alžběty Báthoryové se nedochovalo velké množství informací. Zvrhlé činy, které páchala, nasvědčovaly tomu, že byla zcela určitě psychopatickou osobností. Názory na druh jejího onemocnění se však liší. Jako jedna z možností se jeví, že Alžběta trpěla dědičným rodovým zatížením, jímž byla po několik generací epilepsie. Ve výpovědích jejího personálu nejednou zaznělo: „Někdy se paní zhroutila na postel, kde zůstala ležet, zmítána podivnými křečemi.“<sup>124</sup> Tyto příznaky epilepsii nasvědčovaly, podle všeho ale k Alžbětě nikdy v těchto stavech nebyl přivolán lékař, a tak je její epilepsie pouze spekulací. Dále je možné nalézt v publikacích zmínky o častých záchvatech migrény s dlouhým a silným průběhem, které se ale měly údajně objevovat jen do narození prvního dítěte roku 1585. Pokud by Alžběta byla na migrény opravdu náchylná, je možné, že si své utrpení kompenzovala týráním služebných, jímž úmyslně způsobovala bolest. Avšak i v tomto případě se jedná o pouhé domněnky. A je jen málo pravděpodobné, že by epilepsie či migrény zapříčinily trýznění a vraždění v takové míře, kterého se dopustila Báthoryová. Na možnost, že by Alžběta eventuálně mohla být zatížena sadismem, poprvé poukázal maďarský politik a historik Ignác Aurelius Fessler v díle *Geschichte von Ungarn*.<sup>125</sup>

Sadistou je člověk, kterému způsobuje rozkoš utrpení druhého. Jeden ze zakladatelů moderní sexuologie Richard von Krafft-Ebing nazval tuto anomálii pohlavního pudu sadismem. Název byl odvozen podle markýze de Sade, který byl touto sexuální poruchou také trýzněn. Slovenský historik a archivář Josef Kočiš se domnívá, že ve spojitosti s Alžbětou Báthoryovou se jedná o tzv. impulsivní sadismus.<sup>126</sup> „*Impulzivní sadisté se dopouštějí na ženách ukrutností pod tlakem neodolatelného vnitřního impulsu. Jde o patologický instinkt, který je normálně citícímu člověku těžko pochopitelný. Projevy hrůzy, úzkosti a bezmoci žen, jsou pro ně vzrušujícím faktorem... Impulzivní sadisté bývají při svém ukrutném konání často jakoby smyslů zbaveni, přičemž jejich konání končíva usmrcením, případně zohavením oběti.*“<sup>127</sup> Několik svědků potvrdilo, že se Báthoryová

<sup>123</sup> NIŽNÁNSKÝ, Jožo, *Čachtická paní*.

<sup>124</sup> BEDNAŘÍK, s. 229.

<sup>125</sup> FRESSLER, Aurelius Ignaz, *Geschichte von Ungarn*, Lipsko 1877, s. 111.

<sup>126</sup> KOČIŠ, *Alžběta Báthoryová*, s. 82.

<sup>127</sup> HYNIE, Josef, *Lékařská sexuologie*, Martin 1970, s. 174.



zaměřovala na pohlavní orgány svých obětí, k tomu nesmí být opomenut fakt, že Alžbětiny oběti byly pouze ženy. I v těchto případech jde o izolované pudové konání, při kterém jsou dobře zachovány ostatní duševní schopnosti. O to více můžou být sadisté pro své okolí nebezpeční, zvláště v případě mají-li v rukou neomezenou moc.

Výjimku, kdy může být sadismus „omlouván a tolerován“ tvoří případy, které jsou současně spjaty se zjevnou duševní abnormalitou, což však bývá jen ojediněle. Alžbětu nikdo ze svědků, personálů ani rodinných příslušníků nepovažoval za choromyslnou. Kdyby byla duševně nepřičetná, nejspíše by tím argumentovali její zastánci, palatin i královská komora při obhajobě doživotního vězení, s nímž panovník Matyáš II. nesouhlasil. Jelikož žádné důkazy nenasvědčují tomu, že by se někdo pokusil odvolávat na její nedobrý zdravotní či psychický stav, výsledek je zřejmý, Alžběta Báhoryová nesla plnou zodpovědnost za své činy a měla být postavena před řádný soud. A to i za předpokladu, že trpěla sadistickou poruchou osobnosti.

## 4 Jiný úhel pohledu

### 4. 1 Alžběta jako oběť?

Alžběta Báthoryová byla doposud představena jako mocná a krutá vražedkyně a mučitelka desítek, či snad stovek nevinných dívek a žen, krvelačná hraběnka, která je považována za největší vražedkyni všech dob. Ovšem z důvodu mnoha nejasností a někdy až nepochopitelných skutečností, kterými je opředen tento více než čtyři sta let starý případ, se postupem času zrodila varianta, že by skutečnost mohla být trochu, ba možná úplně jiná. Čachtická paní – vlídná a bezmocná svěťice. Žena, díky jejímuž léčitelství bylo zachráněno mnoho lidských životů, a oddaná služebnice Boží. Pro její krásu a bohatství, stala se obětí spiknutí a byla obviněna ze zločinů, které nikdy nespáchala.

První, kdo přišel s myšlenkou, že by Alžběta Báthoryová mohla být nevinná, byla maďarská právnička Irma Szádeczky-Kardoss. Její publikace *Pravda Alžběty Báthoryové (Báthory Erzsébet igazsága)* pohlížela na kauzu 17. století, jak je někdy tento případ označován, zcela novým a odlišným pohledem, a stala se tak impulsem pro další autory. Možná, avšak z dostupných pramenů ne příliš pravděpodobná teorie spiknutí, kterou odmítá většina autorů, zabývající se životem hraběnky Báthoryové, byla založena na předpokladu, že se Alžběta stala obětí intrik příslušníků jiných mocných uherských rodů. Celou kauzu měl vykonstruovat palatin Juraj Thurzo, který se chtěl zmocnit jejích statků. Není pochyb o tom, že palatinův postup při řešení tohoto případu byl nezvyklý a zcela se vymykal z mezí zavedených standardů. Rozšířený je názor, že palatin takto jednal, a zdržoval soud z přehnané solidarity mezi představiteli šlechty. Za předpokladu, že by byl majetek Báthoryové soudně zkonfiskován, mohl Thurzo, jako nejvyšší zemský úředník, reálně počítat s podílem z tohoto majetku.<sup>128</sup> Tento případ se ale stal z majetkového hlediska nezajímavý po té, co královská komora konstatovala, že vše už je ve vlastnictví tří Alžbětiných dětí.

K největším zastáncům nevinny Alžběty Báthoryové patří slovenská historička Tünde Lenygelové, podle které obvinění Báthoryové nese velmi mnoha znaků koncepčního obvinění. Svoji nedořešeností se kauza jeví jako shluk polopravd, pověr a dohadů. Mnohonásobné porušení právních předpisů ze strany palatina nastoluje více otázek o skutečné podstatě celé záležitosti a zpochybňuje dobrou víru jednání Thurza ve

---

<sup>128</sup> LENGYELOVÁ, *Vzájemné vztahy palatína Juraja Turzu a Alžbety Bátoriovej*, s. 53.

snaze zabránit dalšímu páchání trestných činů.<sup>129</sup> Největší chyby se Juraj Thurzo dopustil při zatýkání. Představitele šlechty nebylo možno uvěznit bez pravomocného soudního rozsudku. Výjimkou mohl být pouze případ, že dotyčný spáchal loupež nebo vraždu a byl přistižen při činu.<sup>130</sup> Na první pohled se může zdát, že přesně tohle se v případě Alžběty Báthoryové stalo. Když Thurzo provedl zátah na Čachtickém hradě a našel mrtvou dívku, která byla prezentována jako důkaz o Alžbětiných činech. Avšak dle Lengyelové tato mrtvola byla stará tři měsíce a smrt daného děvčete mohla nastat tedy jiným způsobem, než vraždou. Druhá dívka, která smrti unikla jen o vlásek, byla odvezena k chirurgovi do Nového města nad Váhom.<sup>131</sup> Z jakého důvodu nebyli tento lékař ani zachráněná dívka předvoláni k výslechu, není známo. Autorka se chce dle jejich slov „vyvarovat mechanickému sčítání obětí jako převážná část badatelů“<sup>132</sup> a uvádí, že z rozboru nesčetného množství výpovědí je zřejmé, že svědci hovořili stále jen o sedmi nebo osmi obětech z října roku 1610, kdy Báthoryová byla ve společnosti své dcery Anny v Piešťanech.<sup>133</sup> K tomuto tvrzení je však na místě připomenut výpovědi druhého kastelána Baltazara Pokyho a žalárníka Benedikta Bicsérdyho na zámku Sárvár, kteří hovořili o vynášení stovek umučených a mrtvých dívek ze zámku. Obvinění souzeni u Bytčanského soudu uvádějí „jen“ 36–50 obětí, a to i přes to, že jak je jak se dá vyčíst z některých zdrojů, byl výslech prováděn formou tortury.<sup>134</sup> Přiznání by bylo považováno jako polehčující okolnost, a navíc, otázky nebyly zaměřené proti nim, nýbrž proti Báthoryové. Tyto výpovědi se tedy mohou jevit jako nedůvěryhodné.

Jedinou přitěžující výpověď údajně poskytl čachtický farář Ján Abrahamides Ponický. Jeho list obsahoval několik závažných obvinění, která se nikde jinde nevyskytovala, a stal se tedy důležitou součástí spisu. Podle názoru Lengyelové je tento dopis psaný v nenávislném tónu a je plný pověr a výmyslů. Ponický prý popustil uzdu své fantazii a Lengyelová ho charakterizuje jako lháře a intrikáře. Uměl doslova citovat celou zaříkavací formulí, v níž se Erža Majorová modlila za zdraví Báthoryové, ale současně prý vyslala devadesát devět černých koček, aby rozdrásaly srdce králi Matyášovi, palatinu Thurzovi a dalším Alžbětiným nepřátelům.<sup>135</sup> Jedna z koček měla

---

<sup>129</sup> Taméž, s. 54.

<sup>130</sup> WERBŐCZY, István, *Tripartitum*. Ed. KADLEC, Karel, Praha 1902, část I. článek 9.

<sup>131</sup> HORÁKOVÁ, s. 101.

<sup>132</sup> LENGYELOVÁ, *Vzájemné vztahy palatína Juraja Turzu a Alžběty Bátoriovej*, s. 51.

<sup>133</sup> Mezi tyto oběti se počítá i mrtvá dívka nalezena Thurzem na hradě, kterou služebně v nepřítomnosti své paní narychlo a nedůkladně pohřbily.

<sup>134</sup> KÜRTI, *The symbolic construction of the monstrous—The Elizabeth Bathory story*, s. 139.

<sup>135</sup> LENGYELOVÁ, *Vzájemné vztahy palatína Juraja Turzu a Alžběty Bátoriovej*, s. 52.

pronásledovat i samotného Ponického. Rovněž je třeba vzít v úvahu, že téměř neexistovali přímí svědkové. Většina z nich jen od někoho něco zaslechla a postupem času se na sebe informace nabalovaly. Mezi svědky nebyl ani jeden rodinný příslušník, či soused, který by postrádal nějakou dívku ze svého okolí. Výjimkou byla žena, která tvrdila, že Báthoryová zavraždila její teprve desetiletou dceru.

Mezi Alžbětínými obhájci přetrvává názor, že k podloženým úmrtím na jejím dvoře došlo následkem nevydařených léčebných pokusů a častých epidemií. Léčitelství se praktikovalo u každého šlechtického dvora – ani báthoryovská a nadasdyovská panství nebyla výjimkou. Přihlédnutí k faktu, že „oběťmi“ byly takřka vždy mladé dívky, vede k domněnce, že se mohlo jednat o odbývání potratů. Tzv. andělíčkářství bylo i v té době hojně rozšířené a většinou ho vykonávaly porodní báby.<sup>136</sup> Tyto zákroky byly nezákonné a prováděly se na tajných místech. Potrat se považoval za jeden z největších hříchů, za nějž hrozil trest smrti nejen dané dívce, ale i samotné andělíčkářce. Infekce, které se do těla dostávaly kvůli nedostatečným hygienickým podmínkám, pochopitelně způsobovaly velmi vysokou úmrtnost. K běžným léčebným metodám patřilo preventivní pouštění žilou, rány se vypalovaly rozžhaveným železem. Prováděly se operace, při nichž se někdy – kupodivu úspěšně – odstraňovaly například močové kameny. Pokud nejsou úmrtí dávana do souvislosti s léčebnou kúrou, je řeč o zanedbatelných trestech, které postihly Alžbětín personál kvůli běžným přestupkům. Avšak zde je na místě uvést, že oběti, které se dostaly do rukou Báthoryové, nebyly jen z řad jejího služebnictva, ale i děvčata ze zemanských a šlechtických rodů, které nic netušící rodiče poslali na výchovu k jejímu dvoru. Nebo děvčata, která jí obstarali její pomahači.<sup>137</sup>

Za palatinovým jednáním mohly stát ovšem i důvody, které přímo souvisely s politicko-vojenskou situací v Uhrách, konkrétně v Sedmihradsku. Vyšetřování proti Alžbětě Báthoryové započalo současně s nevydařeným pokusem o odstranění jejího synovce Gabriela Báthoryho z knížecího stolce, na kterém se měl údajně podílet i Juraj Thurzo. Následujícího jara 1610 se situace ještě více vyhrotila, a to ve formě intenzivních vojenských příprav Báthoryho proti císařskému Uhersku. Reálně hrozilo, že hornorakouská šlechta a města vystoupí proti králi. Pokud by k tomu došlo, mohlo to stát Thurza nejen jeho funkcí, ale i hlavu. Zkompromitování Gabrielovy blízké příbuzné však mohlo zdánlivě leccos změnit.<sup>138</sup> Toto by mohl být jeden z argumentů, proč palatin Juraj

---

<sup>136</sup> HORÁKOVÁ, s. 124.

<sup>137</sup> KOČIŠ, *Alžběta Báthoryová*, s. 8.

<sup>138</sup> LENGYELOVÁ, *Vzájemné vztahy palatína Juraja Turzu a Alžbety Bátoriovej*, s. 53.

Thurzo nařídil vyšetřování proti Báhoryové. Pravda je ale taková, jak už bylo řečeno, že podnět ke stíhání Alžběty přišel přímo z královské kanceláře. Vyšetřování tedy nenařídil Thurzo, ale Matyáš II. Žádné spory ani pomsta ze strany palatina tak nejsou nijak opodstatněné.

## 4. 2 Juraj Jakubisko – Bathory

Přístup k Alžbětě jako k oběti rozsáhlého a dokonale promyšleného spiknutí dozajista nejvíce reprezentuje film slovenského režiséra Juraje Jakubiska *Bathory* z roku 2008. Skrz tento projekt, se dostala „Čachtická paní“ do podvědomí daleko širšímu okruhu lidí, a to v naprosto odlišném světle, než bylo do té doby známo. Postava Alžběty (Erzsébet) zde poprvé nebyla vyobrazena tak, jak je známo z pověstí. Oficiálnímu poradci při tvorbě scénáře a samotném natáčení byli Tünde Lengyelová a Gábor Várkonyi. Ačkoli Jakubisko vycházel z poznatků těchto autorů, kteří se řadí mezi největší zastánce nevinu hlavní hrdinky, ve filmu nechybí ani pohled jeho samotného. Inspiroval se pověstmi a sám strávil mnoho času studiem věnujícímu se Alžbětině osobnosti. Hraběnka je znázorněna jako přísná, ale velice vzdělaná a spravedlivá paní, která díky svým bylinkám vyléčila mnoho dětí ze širokého okolí. Dále jako milující matka svých dětí, zejména však syna Pala (Pavla). Silný mateřský cit, který chovala především k němu, se prolínal celým dějem filmu a zapříčinil nejedno z Alžbětiných důležitých rozhodnutí.

Film byl rozdělen na tři hlavní části. V První s názvem *Ferenc* (František) byl divákovi přiblížen vztah mezi Báhoryovou a jejím manželem Nádasdym. I přesto že byla svatba naplánována jejich rodinami, zamilují se do sebe a z počátku je jejich vztah harmonický. Avšak neustálé a neustupující boje s Turky ve Ferencovi časem probudí sklony k násilí i mimo bojiště. To se promítlo ve znásilnění jeho vlastní ženy, které vedlo k potratu velmi očekávaného a předem milovaného syna Andráše. Tohoto činu Ferenc velice litoval, ale přesto se neubráníl občasnému rozptýlení ve formě milenecké aféry s nějakou z Alžbětiných služek.<sup>139</sup> Její přístup ke služebnictvu byl zprvu vylíčen jako spravedlivý, například když služce Erice věnovala na obranu před nevybouřenými vojáky bodnou zbraň. Avšak po dalším důkazu manželovi nevěry, nechala všechny služby v Sárváru zbičovat. Jednou z hlavních a zásadních postav celého filmu je italský malíř, kterého Nádasdy zajal při přepadení turecké družiny a poslal jako dar své manželce, aby

---

<sup>139</sup>Motiv žárlivost je jednou z hypotéz, proč Báhoryová propadla vášni ve formě vraždění mladých „nevinných“ děvčat.

namaloval její portrét. Michelangelo Merisi, zvaný Caravaggio, neměl s osudem uherské hraběnky v reálném životě nic společného. Jakubiskovým cílem bylo přiblížit dobu, ve které Alžběta žila, pomocí známých historických osobností.<sup>140</sup> Třebaže byl Carravaggio i ve své době považován za homosexuála,<sup>141</sup> nakonec podlehl Alžbětině šarmu a zamiloval se do ní. Alžbětina nevšední náklonost k němu se plně projevila tehdy, když u Eriky našla prsten, který darovala Merisimu. V Alžbětě se probudila žárlivost a zaútočila na Eriku, která nešťastnou náhodou vypadla z okna a zemřela. Alžběta si byla vědoma své zodpovědnosti za Eričinu smrt a prosila boha o odpuštění. Žárlivosti neunikl ani Ferenc, když se při příležitosti návštěvy arcivévody Matyáše v Čachticích pokusil Merisiho, otrávit. (na popud Juraje Thurza) Nicméně otrávené víno nedopatřením vypila Alžběta. Ve snaze zachránit její život, Ferenc povolal proslulou bylinkářku Darvulii, podle které je pojmenována druhá ústřední část filmu.

Darvulia se stala jednou z klíčových postav celého filmu, ke které si Alžběta vytvořila silné pouta. I přesto, že na Alžbětiny činy měla nepopiratelný a zásadní vliv, konala tak ve snaze svou paní ochránit před nepřáteli, bez sebemenšího náznaku zneužívání svého postavení. Byla vykreslena jako věštkyně s nadpřirozenými schopnostmi, která však Alžbětu nikdy nezdála. Prozradila tajemství krve, jako blahodárné tekutiny, pomocí níž měla zůstat hraběnka navždy mladá a krásná. Jednou z možností je, že Alžběta v reálném životě trpěla chudokrevností, s touto myšlenkou pracoval i Jakubisko. Na anémii lék neexistoval, nicméně životadárná síla se připisovala krvi. Ve filmu služby dobrovolně pomocí léčebné praxe – pouštění žilou – darují krev své paní. I přesto, že samotná legenda o koupání v krvi vznikla až po smrti Báthoryové, Jakubisko do filmu zasadil motiv krve symbolicky, a to díky Alžbětiným koupelím v červené tekutině, která krev zdánlivě připomínala, třebaže se jednalo o pouhou směs červených bylinek. K oživení děje filmu bylo do něj zasazeno i mnoho fiktivních postav, mezi něž patřili katoličtí mniši Cyril a Petr<sup>142</sup>, kteří se vydávali za zeměměřiče, ale skutečným důvodem jejich návštěvy bylo, na příkaz kardinála Forgáče, ověřit báchorky, že Alžběta je pod vlivem čarodějnice Darvúlie, která ke svým praktikám využívá lidskou krev. Tehdy do děje vstoupil pastor Jan Abrahamides Ponický, který mnichy informoval

---

<sup>140</sup> Kromě Caravaggia se ve filmu objevuje také odkaz na Monteverdiho – tvůrce první opery na světě.

<sup>141</sup> To, že byl Caravaggio homosexuálem je nepodložená spekulace, která se rozšířila především z důvodu jeho časté malby nahých mužů.

<sup>142</sup> Mnich Petr je současně vypravěčem celého filmu.

o tom, že za dobu, co je Darvulie v Alžbětiných službách, zemřelo v Čachticích za zvláštních okolností podezřele mnoho lidí.

Ponický byl ve filmu znázorněn jako osoba se silnou antipatií ke stoupencům jiné víry, než byla ta jeho. Povídačkám o Báthoryové naprosto důvěřoval. S nárůstem přibývajících mrtvol v Čachticích se farář vůči Alžbětě začal veřejně vyhraňovat ve svých kázáních. Zpočátku čachtický lid těmto řečem nevěřil, postupem času se však fámy přeměnily na pravdu. Alžbětin psychický stav se rapidně zhoršil, její halucinace a paranoia se stupňovaly. Celá situace eskalovala, když služebná Sára při česání omylem píchla Alžbětu, která byla již ve stavu, kdy nerozeznávala realitu od představ. Neovládla svůj hněv a Sáru ubodala nůžkami. Tehdy došlo k jediné násilné vraždě služky ze strany Alžběty v celém filmu. Darvulia si nedokázala vysvětlit, jak je možné, že to, co hraběnce dříve prospívalo, ji nyní začalo ničit. Za těmito stavy stál odvar z černých hub, které do Darvuliiných lektvarů přidávali v utajení lidé Juraje Thurza. Alžběta však Darvulii obvinila, že ji celé roky oklamávala a nechala ji Fickem uvrhnout do žaláře. V Čachticích se objevovalo stále více mrtvých dívek, mezi nimiž byla i Sára, kterou někdo vykopal z hrobu a přinesl před hradní bránu. Při pohledu na její tělo si Alžběta vzpomněla, že Sáru skutečně zabila ona sama. Po té, co ve vězení místo Darvulie našla jen přeseknutý řetěz, se Alžběta vydala do Bytče, kde ji přivítala Thurzova manželka, která Alžbětě vrátila její herbář, ve kterém byl mimo jiné také Báthoryovou ručně psaný seznam vyléčených obětí.<sup>143</sup> Thurzo a jeho žena měli na svědomí i zmizení Darvulie, které vytrhli jazyk, a poté vrátili zpět Báthorové.

Třetí část filmu nese název *Thurzo*. Juraj Jakubisko posunul vztah Juraje Thurza k Alžbětě Báthoryové do zcela jiné sféry. Thurzo byl zprvu zobrazován jako dobrý přítel Ference Nádasdyho. Když byli oba v tureckém zajetí, Thurzo podplatil strážce a podařilo se jim utéct. Díky tomu zachránil Thurzo život nejen sobě, ale také Františkovi, který mu jako kompenzaci slíbil část svých rozsáhlých majetků. Juraj Thurzo byl filmem vyobrazený jako charismatický ambiciózní muž, který si šel tvrdě za svým cílem. Tím byl v tomto případě nejen majetek Báthoryové, ale i touha po pomstě za její odmítnutí, kterého se mu dostalo po smrti Františka Nádasdyho. Tehdy se začal naplno projevat Thurzův pravý charakter. Jak je známo, Alžběta byla neobyčejně krásná žena, čehož využil Jakubisko a Juraje Thurza postavil do role zavrhnutého muže, který propadl nejen

---

<sup>143</sup> Zde Jakubisko odkazoval na seznam, který byl údajně nalezen na hradě, a na němž mělo být 650 jmen zavražděných obětí.

Alžbětině kráse, ale především její síle a vzdělanosti. Pravým opakem Báthoryové byla jeho manželka Alžběta Czoborová. Ve filmu i ve skutečnosti považována za nepřilíš vzdělanou ženu, s podřadným postavením v manželství. Thurzo v ní spatřoval pouze „rodičku“ jeho dětí. Právě od Alžběty Czoborové se dostala Báthoryové pozvání do Vídně, kde se krom jiného po deseti letech setkala s Caravaggiem. Zde se poprvé neubránili touze a pomilovali se přímo ve zvědnici kostela.

Alžběta byla předvedena před krále Matyáše, který chtěl znát recept na její věčnou krásu. Královou věštkyní byla obviněna s obcování s ďáblem a koupání se v lidské krvi. Po návratu domů našla Darvulii mrtvou. Před smrtí napsala na zeď svoji vlastní krví jméno Thurzo. Alžběta už nyní věděla, že za vším stojí on, a v duchu prosila Darvulii o odpuštění. Alžběta se rozhodla veškeré výnosy z majetků posílat synovci Gabrielu Báthorymu do Sedmihradska. Rodinný majetek měl zdědit syn Pál, čímž měl poskytnout ochranu svým sourozencům. Těmito rozhodnutími byli pobouřeni oba její zeťové, Mikuláš Zrínyi a Juraj Drugeth, kteří ujednali s palatinem plán, díky kterému by majetek Báthoryové zůstal v rodině. Alžběta Báthoryová měla být přistižena přímo při činu. Mezitím přišel za palatinem Ponický s listem, ve kterém udal hraběnku, mimo jiného i z čarodějnictví. O tom však Thurzo pomlčel, jelikož kdyby prokázali toto tvrzení, její majetek by připadl církvi. Mnich Petr varoval Alžbětu, že má mezi svým služebnictvem zrádce. Dorota Szentéssová společně s Thurzovým mužem převlečeného za Ficka shromáždili několik dívek a přivázali je do sklepení. Ty byly však ještě před Thurzovým příchodem vysvobozeny mnichy a pravým Fickem. Navzdory tomu že když Juraj Thurzo a jeho doprovod dorazili na hrad a ve sklepení žádné dívky nenašli, byla Alžběta uvržena do vězení. V Čachticích se mezitím předkládaly „důkazy“ o Alžbětině vině – vyhrabaná těla dívek, která po dlouhou dobu zabíjeli Thurzovi lidé. Čachtické obyvatelstvo bylo palatinem vybízeno k vypovězení toho, co právě vidělo. V Bytči proběhl soud se „spoluviníky“. Proti Alžbětě vypovídala pouze Dora, která se zmínila o herbáři se záznamem hraběčiných obětí. Ficko i přes velké mučení odmítl proti svoji paní vypovídat. Rozsudek byl vykonán tak, jak už bylo řečeno v předchozích kapitolách. Matyáš Thurzovi vyčítal, že se opřel pouze o výpovědi prostých lidí a žádal nový proces. Kardinál Forgáč přislíbil palatinovi pomoc za předpokladu, že by církev vytěžila část Alžbětina majetku. Do vězení za Alžbětou přišel mnich Petr. Sdělil jí, že Gabriela Báthoryho zabili jeho vlastní vojáci, avšak že i v tom měl prsty Thurzo, který se snaží ožebračit její rodinu. Dále byla informována, že na jejího syna Pala je vyvíjen nátlak, aby se jí jako své matky zřekl. Kdyby to udělal před její smrtí, majetek by připadl Zrínyimu



a Drugethovi. Alžběta předala Petrovi svoji poslední vůli. Po jeho odchodu si lehla na postel a začala se modlit a prosit Boha, aby si ji vzal k sobě. Následně vše začalo hořet a Alžběta zemřela. Juraj Thurzo oznámil faráři Ponickému i přes jeho nesouhlas, že Alžběta bude mít důstojný křesťanský proces. K tomu dodal, že ji vždy miloval a že svou smrtí ho nakonec porazila.

## Závěr

Příběh Alžběty Báhoryové – respektive smyšlené dvojnice, která nese její jméno, je ukázkovým příkladem toho, jak se rodí mýty, které jsou většinou na míle vzdálené od historické reality. Několik set let vznikaly stále nové teorie o tom, jaká to vlastně byla žena a co se přesně tehdy stalo. Po Alžbětině smrti se o ní prameny téměř na sto let vůbec nezmiňují. Ztratila se z dokumentů, z dopisů, pomalu se vytratila z paměti lidské mysli. Kdo ví, zda by vůbec nějaký historik věnoval čas zkoumání obsáhlého spisu, který byl určen k soudnímu přelíčení, k němuž ovšem z nepochopitelných důvodů nikdy nedošlo. Kdo ví, zda by někdo dohledával už tak velice útržkovité a pro podání uceleného obrazu s jasným závěrem rozhodně nedostačující primární prameny. Napsal by někdo o této ženě román, který by přispěl k vytvoření fiktivní postavy a udělal z Alžběty nejkrvavější a nejvíce kontroverzní ženu v dějinách lidstva? Možná by se nic ze zmíněného nestalo, nebýt pátera Turócziho, který v první polovině 18. století oprášil její zapomenuté jméno a položil základy legendě, která se dočkala diametrálních rozměrů.

Na straně jedné existují badatelé, kteří jsou o její vražedné povaze a nezpochybnitelné vině přesvědčeni. Opírají se o dokumenty zaznamenávající svědecké výpovědi. Ty jsou však podle názorů těch, kteří pochybují a polemizují, dosti nedůvěryhodné. Už jen z důvodu, že nejsou známy otázky vyšetřovatelů. Není jisté, jakým způsobem byly pokládány, a zda nebyly sugestivní. Běžný postup, tedy ten, že svědkové odpovídali na předem připravené otázky, byl uplatněn jen v případě obviněných u byččanského soudu. Jak už bylo v této práci řečeno, k příběhu Alžběty Báhoryové existuje více otázek než odpovědí. Ač to zní jako paradox, lze říct, že existují nesporné důkazy o její vině, stejně tak jako nepopíratelné důkazy o její nevině.

Alžběta byla zcela jistě charismatická žena. Vzdělaná a velmi schopná správkyně svého panství a obrovského jmění. Ovládala lidi již za svého života a ovládá je i nyní. I přes to, že je považována za vražedkyni, která se trýznění a mučení dopouštěla více než dvacet let, nikdy nebyla právoplatně odsouzena a její údajné zločiny nebyly nikdy prokázány. Její zatčení odporovala tehdejšímu právnímu systému. Šlechtic nesměl být zatčen, natož odsouzen bez řádného předvolání. Bez ohledu na její vinu či nevinu, je nepopíratelným faktem, že Juraj Thurzo neměl na takové konání právo. Zda palatin jednal v dobré víře ochránit pověst rodu a Báhoryová díky němu unikla zaslouženému trestu, nebo zda se činů, ze kterých je dodnes obviňována, nikdy nedopustila, není jednoduché určit. S odstupem 400 let bude velmi obtížné vyslovit jednoznačný a hlavně neměnný

závěr o činech Alžběty Balthoryové a jejího protivníka a soudce Juraje Thurza. Mnoho v tomto směru už udělala beletrie, která je přístupná širšímu okruhu čtenářů, než jsou rozsáhlé a vědecké studie. Třeba se ale v budoucnu objeví nějaký nový, dosud neprozkoumaný pramen, který vrhne na čachtické události nové světlo.

Představa, že čachtická paní se koupala v krvi svých obětí, které zabíjela pomocí pověstné železné panny, je, jak už bylo řečeno, pouhým mýtem. Ve skutečnosti nebyl podobný nástroj v Čachticích, ani na jiném panství Balthoryové nikdy nalezen. Zároveň se nevyskytuje ani v jedné z dochovaných výpovědí. Právě Alžbětina domnělá fascinace krví nutí některé historiky přisuzovat jí pro srovnání mužského protějška v podobě legendárního valašského knížete Vlada III., zvaného Țepeș (Napichovač), kterého proslavil především román Brama Stokera *Dracula*, Právě díky tomuto ztvárnění se stal Dracula nejznámějším upírem všech dob. Ačkoli se Vlad III. narodil o 130 let dříve, než Alžběta, stejně jako ona žil v době poznamenané násilím, jež pocítil i na vlastní kůži. Přezdívku Napichovač si vysloužil díky jednomu ze svých oblíbených způsobů likvidování protivníků a tureckých zajatců. Dával je narážet na železné nebo dřevěné kůly. Do dějin se zapsal právě svými drastickými činy a počet jeho obětí se odhaduje na několik tisíc. Vše nasvědčuje tomu, že Dracula – „syn draka“ – byl skutečným sadistickým psychopatem. Na rozdíl od Alžběty Balthoryové byly krutosti, jichž se dopouštěl především politicky motivovány. Jednal jako tyran, veden mocenskými cíli. O tom, že byl skutečný Dracula krvelačným člověkem, není pochyb. Avšak kníže zřejmě neměl s vampyrismem nic společného. Navzdory tomu se po jeho smrti rozšířily pověsti, že se z něj stal upír. Pokud mají Alžběta a Dracula skutečně něco společného (kromě legendy nevídaných rozměrů), jsou to nejasnosti ohledně místa jejich posledního odpočinku. Dracula měl být údajně pochován v hrobce v klášteře na ostrově Snagov, uprostřed stejnojmenného jezera, 40 km od Bukurešti. Když byla hrobka roku 1931 oficiálně otevřena, byla, stejně jako v Alžbětině případě, prázdná. To pochopitelně ještě posílilo lidové báchorky o upírství.

Hraběnce Alžbětě Balthorové byla věnována celé tato práce. Tajemství, kterým je opředená její postava (ta skutečná historická) s největší pravděpodobností v blízké době odhaleno nebude. V historii existuje jen málo žen, která by vyvolávaly tolik vášnivých debat, jako právě Alžběta Balthoryová. Historikové si patrně nikdy nebudou jisti tím, že byla odhalena skutečná pravda, i za předpokladu, že by se objevily nové dodnes neznámé skutečnosti, týkající se jejího případu. Nánosy mýtů, polopravd, lží a domněnek z ní vytvořily za skoro půl tisíce let osobu, jejíž jméno zřejmě nikdy nebude očištěno. Stejně

tak ženu, jejíž vraždy nebudou nikdy doloženy. Ženu, která unikla zaslouženému spravedlivému trestu a jejím rozsudkem se stala až smrt.

## Bibliografie

### Vydané prameny

- MEDNYÁNZSKY, Alajos, *Malebná cesta dolu Váhom*, Bratislava 1981.  
WERBÖCZY, István, *Tripartitum*. Ed. KADLEC, Karel, Praha 1902.  
Z FLORENTINA, Bydžovský Marek, *Svět za tři českých králů*, Praha 1987.

### Literatura

- BARING-GOULD, Sabine, *The book of Werewolves*, Whitefish 2007.  
BEL, Mathias, *Notitia Hungariaenovae historico-geographica*, Vídeň 1736.  
BEDNAŘÍK, Tomáš, *Čachtická paní, Dábel s tváří anděla*, Praha 2006.  
BIDOVSKÝ, Eugen, *Orgány středověkého soudnictva v Uhorsku 1000 až 1526, I. část*. In: Slovenská archivistika, 8, 1973, 2, s. 92–116.  
DOMASTA, Ján, *Povesti o hradoch*. 1. díl, Martin 1991.  
FRESSLER, Aurelius Ignaz, *Geschichte von Ungarn*, Lipsko 1877.  
HERNÁNDEZ, Ana María, *Vampires and Vampiresses: A Raading of 62*. In: Books Abroad, 50, 1976, 3, s. 570–576.  
HORÁKOVÁ, Šárka, *Alžběta Báthoryová, oběť nebo vrah? Kniha k filmu Juraje Jakubiska Bathory*, Praha 2008.  
HYNIE, Josef, *Lékařská sexuolgia*, Martin 1970.  
JANÁČEK, Josef, *Rudolf II. a jeho doba*, Praha 1997.  
KOČIŠ, Jozef, *Alžběta Báthoryová a její oběti*, Ostrava 2007.  
KOČIŠ, Jozef, *Juraj Thurzo a jeho korespondencia 1587–1616*. In: Slovenská archivistika, 25, 1990, 2, s. 65–76.  
KOČIŠ, Jozef, *Palatinát Juraje Thurza 1609–1616*. In: Slovenská archivistika, 27, 1992, s. 83–93.  
KURUCÁROVÁ, Jana, *Thurzovci a Bytča*. In: Zborník Oravského múzea, 15, Dolný Kubín 1998, s.32–40.  
KÜRTI, László, *The symbolic conctruction of the monstrous–The Elizabeth Bathory story*. In: Nar. Umjet, 46, 2009, 1, s.133–159.  
LENGYELOVÁ, Tünde, *Hospodárske pomery na thurzovských panstvách na prelome 16. a 17. storčia*. In: LENGYELOVÁ, Tünde (ed.), *Thurzovci a ich historický význam*, Bratislava 2012, s. 119–134.  
LENGYELOVÁ, Tünde, VÁRKONYI, Gábor, *Báthory: život a smrť*, Praha 2006.

- LENGYELOVÁ, Tünde, *Vzájomné vzťahy palatína Juraja Turzu a Alžbety Bátoriovej*. In: Zborník Oravského múzea, 15, Dolný Kubín 1998, s. 51–56.
- LIŠKA, Vladimír, *Tajemství čachtické bestie*, Praha 2015.
- MALÝ, Karel, SIVÁK, Florian, *Dějiny státu a práva v českých zemích a na Slovensku do r. 1918*, Jinočany 1993.
- MAZÚR, Jozef, *Hospodárske a sociálne pomery na čachtickom panstve v 1. polovici 17. storčia*. In: Zborník Filozofickej fakulty UK, *Historica*, 21, 1970, s. 27–75.
- NIŽNÁNSKÝ, Jožo, *Čachtická paní*, Praha 1991.
- NOVÁK, Jozef, *Rodové erby na Slovensku I, Kubínyiho zbierka pečatí*, Martin 1980.
- NOVOTNÝ, Jan, *Čachtická paní*. In: *Dějiny a současnost*, 3, 1973, s. 16–20.
- PISOŇ, Štefan, *Hrady, zámky a koštiele na Slovensku*, Martin 1983.
- SKLADANÝ, Marián, *Hospodársky vzostup Thurzovcov*. In: LENGYELOVÁ, Tünde (ed.), *Thurzovci a ich historický význam*, Bratislava 2012, s. 27–38.
- THORNE, Tony, *Hraběnka Dracula*, Bratislava 1998.

## **Film**

*Bathory*, 2008.

## **Resumé**

Erzsébet Báthory, well known as the mistress of Čachtice is considered as the world's history most prolific female serial killer. Countess lived at the turn of the 16<sup>th</sup> and 17<sup>th</sup> century, she was born as a member of an important Hungarian kin. The historical roots ascribe her up to 650 murders. Mostly young women and wenches were supposed to be her victims. By the legends, which had been forming for four hundred years, the desire for a blood of young virgins was her main motive. She assumed that the bath, made of this life-giving liquid with beneficial effect would give her an infinite youth and beauty. Only few of historical personalities are viewed as contradictorily as on Erzsébet Báthory. Already due to the many uncertainties associated with her person, this dark figure of Hungarian history has so far become the theme for many authors, novelists or directors. Last but not least, for historians who have so far gone over the real nature of the events that culminated in the castle of Čachtice at the end of 1610.

The aim of the bachelor thesis is to attempt summarize main events of Erzsébet Báthory's life as exactly as possible. There are many unanswered questions about her. Primarily, the thesis is investigating the extent to which it is possible to take a view on Erzsébet as on a psychically disturbed woman and one of the cruelest people ever. Due to the above-mentioned inconsistencies and contradictions, the thesis does not concentrate so much on the detailed course of historical events. At the same time, it focuses on the legend that made Erzsébet Báthory a "monster" eager for blood. On this topic is very well shown that not everything is supposed to be the way it first appears.